

การศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

ปริญญานิพนธ์
ของ
ปราการ เกาะงาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
พฤษภาคม 2551

การศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

ปริญญานิพนธ์

ของ

ปราการ เกาะงาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

บทคัดย่อ

ของ

ปราการ เกาะงาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2551

ปราคากร เกาะงาม. (2551). *การศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว*.

ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์.

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว มีความมุ่งหมายของการค้นคว้าวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้านปางกลางอำเภอตาพระยา

จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษาค้นคว้า โดยการรวบรวมเอกสารตำราวิชาการที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์
ได้ผลสรุป ดังนี้

วงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง ก่อตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2510 โดยมีนายสว่าง พูลมงคล
และนายซ่อม เย็นอุดม เป็นผู้ก่อตั้ง ปัจจุบันมีนายเสีรื่อง พูลมงคลเป็นหัวหน้าวง มีสมาชิกในวงทั้ง
หมด 10 คน เป็นผู้ชายทั้งหมด ประกอบอาชีพหลักโดยการทำนา แต่เล่นดนตรีมโหรีพื้นบ้านเป็นอาชีพ
เสริม ก่อนการบรรเลงทุกครั้ง วงมโหรีพื้นบ้าน จะมีการไหว้ครู เสร็จแล้วก็จะบรรเลงเพลงไหว้ครู เครื่อง
ดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ประกอบด้วย ไตรวงกลาง หรือชอกกลาง ไตรวแซ หรือด้วง
ไตรวอ หรือชออู้ จะเข้ ซิม โขย หรือขลุ่ย สโกว หรือโทน ฉิ่ง และ ฉาบเล็ก เพลงที่ใช้ในการบรรเลงมโหรี
พื้นบ้านมีเพลงมโหรีดั้งเดิม ได้แก่ เพลงอาเล เพลงอมตุ๊ก เพลงไวตะโล๊ป และเพลงไทยเดิม ได้แก่
เพลงสั่นวล เพลงแสงเทียน(ลาวเสียงเทียน) ลอยกระทง โอกาสในการบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้านจะ
บรรเลงในเทศกาลงานบุญประเพณีประจำปีของหมู่บ้านปางกลาง งานบวช งานมงคลสมรส งานศพ และ
งานอื่นๆ ทั่วไปที่มีคนว่าจ้าง การสืบทอดมีการสืบทอดทางด้านดนตรีอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็งมากกว่า
40 ปี ปัจจุบันทายาทรุ่นลูกหลานยังสืบสานและศึกษาวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง มีการถ่ายทอด
วิชาความรู้ด้านดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านให้กับเยาวชนในรุ่นหลัง

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมอยู่พร้อมมูล
แต่ในกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ต้องมีการ
ปรับตัวพัฒนางาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในวัฒนธรรมปัจจุบันที่มีการ
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้

A STUDY OF FOLK MAHORI ENSEMBLE AT PANG-LANG VILLAGE SA-KAEO PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

PRAKARN KOHNGAM

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

May 2008

Prakarn Kohngam. (2008). *A Study of Folk Mahori Ensemble at Pang-Lang Village Sa-Kaeo Province*. Master thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Kanchana Intrarasunanon, Assoc. Prof. Dr. Manop Wisuttiapat.

The objectives of this research were to: 1. study Folk Mahori Ensemble at Pang-Lang Village Sa-Kaeo Province; 2. study the strength of Folk Mahori Ensemble culture at Pang-Lang Village Sa-Kaeo Province. The study was implemented through studying related academic document and interviews. The results of the study are concluded as follows.

The Folk Mahori Ensemble at Pang-Lang Village was founded in 2510 B.E. by Mr. Sawang Poonmongkon and Mr. Som Yen-udom as the founders. At present Mr. Sreung Poonmongkon is the head of the ensemble. The ensemble had 10 members, all men. Their principal career was rice farming, performing folk Mahori as supplement career. Before every performance, there is a master salutation followed by a performance of master salutation song. The musical instruments of the Folk Mahori Ensemble at Pang-Lang Village consisted of trowklang or fiddle, troechair or trow-u or alto fiddle, Cha-ke, Khim, Koy or flute, skow or Toan Hand Drum, Ching, and a pair of small cymbals. The songs performed in the folk Mahori included traditional Mahori, i.e. pleng-ale, pleng-omtuk, pleng vitalope and classical Thai songs, i.e. pleng si-nuan, pleng sang-tien (lao-siang-tien), and loy-kratong. Opportunities for folk Mahori performance were the annual festival season of the Pang-Lang Village, ordination ceremony, wedding ceremony, cremation ceremony, and general ceremonies according to the employers. The transformation of the music was continuous and strong for more than 40 years. The descendants of the founders still transform and educate the folk Mahori to youngsters at Pang-Lang Village.

The Folk Mahori Ensemble at Pang-Lang Village Sa-Kaeo Province had complete cultural strengths. However, in the tides of cultural changes the Folk Mahori Ensemble at Pang-Lang Village Sa-Kaeo Province had to adapt and develop its ensemble in accordance with the contemporary conditions so as to be able to maintain in the current culture which is always changeable.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
ของ
ปราการ เกะงาม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)
วันที่ เดือน พ.ศ. 2551

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เลี้ยวตันอารีย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุจี ศรีสมบัติ)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	17
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	17
วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูล.....	18
การจำแนกและจัดกระทำข้อมูล.....	18
การลำดับและตรวจสอบข้อมูล.....	19
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	19
การนำเสนอข้อมูล.....	20
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	21
ประวัติความเป็นมาของวังมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว	
ประวัติความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว.....	22
ประวัติอำเภอตาพระยา.....	24
ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา	
จังหวัดสระแก้ว.....	24
ประวัติความเป็นมาของวังมโหรีพื้นบ้าน	
หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว.....	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา	
จังหวัดสระแก้ว ซึ่งประกอบด้วย.....	30
นักดนตรี.....	30
พิธีกรรมก่อนการบรรเลง.....	39
เครื่องดนตรี.....	42
เพลงที่ใช้ในการบรรเลง.....	52
โอกาส ในการบรรเลง.....	54
การสืบทอด.....	55
ข้อมูลที่ได้มาจะทำการวิเคราะห์หาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม.....	59
อยู่อย่างไทย.....	59
ใส่ใจศึกษา.....	60
เสาะหาความรู้.....	60
เข้าสู่ค่านิยม.....	60
สร้างสมอุดมการณ์.....	61
สืบสานวัฒนธรรม.....	61
จดจำประเพณี.....	62
ของดีศาสนา.....	63
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	64
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	64
สรุปผลการวิจัย.....	66
อภิปรายผล.....	71
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป.....	72
บรรณานุกรม.....	73
ภาคผนวก	
ประมวลภาพ.....	76
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	83

ภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่จังหวัดสระแก้ว.....	23
2 แผนที่หมู่บ้านปางกลาง.....	25
3 วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ขณะบรรเลง.....	29
4 นายนายซ่อม เย็นอุดม ครูประจำวง.....	30
5 นายเสริ่ง เย็นอุดม หัวหน้าวง.....	31
6 นายพิมล พูลมงคล.....	32
7 นายไโล ปานไชย.....	33
8 นายพาย พูลมงคล.....	34
9 นายวิสัย พูลมงคล.....	35
10 นายเลง พิมพ์สมพร.....	36
11 นายทองคำ พูลมงคล.....	37
12 นายสุเพียร ฉลาดเจริญ.....	38
13 นายพินิจ พูลมงคล.....	39
14 เครื่องกำนลในพิธี.....	40
15 เจ้าภาพมอบเครื่องกำนลแก่หัวหน้าวง.....	40
16 การทำนํ้ามนต์.....	41
17 หัวหน้าวงพรมนํ้ามนต์ให้กับสมาชิก.....	41
18 รินเหล้าใส่เครื่องดนตรี เพื่อบอกกล่าวครุดนตรี.....	42
19 รูปร่างลักษณะของไตรวกลาง.....	43
20 ขณะบรรเลงไตรวกลาง.....	43
21 รูปร่างลักษณะของไตรวแซ.....	44
22 ขณะบรรเลงไตรวแซ.....	44
23 รูปร่างลักษณะของไตรวฉ.....	45
24 ขณะบรรเลงไตรวฉ.....	45
25 รูปร่างลักษณะของจะเข้.....	46
26 ขณะบรรเลงจะเข้.....	46
27 รูปร่างลักษณะของขิม.....	47
28 ขณะบรรเลงขิม.....	47

ภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
29 รูปร่างลักษณะของโคย.....	48
30 ขณะบรรเลงโคย.....	48
31 รูปร่างลักษณะของสโกว.....	50
32 ขณะบรรเลงสโกว.....	50
33 รูปร่างลักษณะของจิ้ง.....	51
34 ขณะบรรเลงจิ้ง.....	51
35 รูปร่างลักษณะของฉาบ.....	52
36 ขณะบรรเลงฉาบ.....	52
37 ไร่นาหมู่บ้านปางกลาง.....	59
38 พิธีเครื่องกำนัลไหว้ครู.....	61
39 การบรรเลงงานทำบุญหมู่บ้าน.....	62
40 ศาลประจำหมู่บ้านปางกลาง.....	62

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรี เป็นภาษาที่เกิดได้จิตสำนึกของมนุษย์ ทำให้เกิดความรู้สึกตอบสนองโดยไม่ต้องใช้สมองบังคับ เมื่อได้รับรู้ถึงเสียงดนตรี มนุษย์ไม่ว่าเผ่าพันธุ์ใดย่อมมีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมกันมาอย่างไม่ขาดสาย มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละสังคม ได้กระทำหรือปฏิบัติตามแบบอย่างสืบทอดกันมา จนถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีจนยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อตัวเอง ส่วนรวมและมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

มนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าที่ล้าหลังหรือชนเผ่าที่มีอารยธรรม ต่างก็มีวัฒนธรรมทางด้านดนตรีซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของตน พัฒนาการทางดนตรีของชนเผ่าต่าง ๆ จะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเผ่าเหล่านั้นด้วย (พูนพิศ อมาตยกุล. 2527:5)

“วัฒนธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิดอารมณ์และความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันนั้น ทำให้บทบาทของดนตรีในแต่ละชนเผ่าถูกนำมาใช้สังคมที่ต่างๆ กัน เช่น บ้างใช้ดนตรีเพื่อการบันเทิง บ้างก็ใช้ดนตรีในการรักษาผู้ป่วยทั้งในชุมชนและส่วนต่างๆ ของโลก ดังนั้นดนตรีจึงมีผลในเรื่องของจิตใจโดยตรงลักษณะของดนตรีที่ถ่ายทอดออกมาจึงขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติของแต่ละเขตพื้นที่ที่อุดมไปด้วยวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีจึงเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผ่านการคิดสรรค์ และยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเป็นสิ่งที่สังคมหมู่คณะสร้างขึ้นเพื่อความดีงาม ความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชนสู่การพัฒนาขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันให้เกิดสุข และเหล่าบรรดานักวัฒนธรรมทั้งหลายมักกล่าวตรงกันว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้นเป็นแบบแผนเพื่อการดำรงชีวิตล้วนเป็นวัฒนธรรมของสังคมทั้งสิ้น เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่น ในแง่มุมของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใด หรือชนกลุ่มใดก็ตาม ในเรื่องรองการสื่อความหมายย่อมไม่เป็นเรื่องยากมากมายย่อมทำให้สามารถสื่อสารและเข้าใจได้โดยไมยาก ในการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีนั้น ดนตรีได้ถูกนำมาศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้และประยุกต์ใช้อันเกิดจากผลของความรู้ และการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของชนกลุ่มย่อยทางวัฒนธรรม ยังช่วยส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจ ของชนในกลุ่มวัฒนธรรมนั้นๆ เกิดความเข้าใจการยอมรับ ในภูมิปัญญาชาวบ้าน อันส่งผลไปสู่การเข้าใจถึงคุณค่าความหมาย เกิดขบวนการยอมรับมีการสืบทอดและปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย” (ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. 2537:1)

และในทางเดียวกันการศึกษาดนตรีภูมิภาคต่างๆ จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่นดนตรีของวัฒนธรรมประจำชาตินั้นๆ เป็นหลัก อย่างเช่น จีน แชก เขมร แต่ความหมายถึงดนตรี และวัฒนธรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ Micro Culture อีกด้วย (ปัญญา รุ่งเรือง. 2542:116)

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีเฉพาะกลุ่ม หรือการศึกษาดนตรีและวัฒนธรรมในเมืองก็ตาม ในแง่ของการศึกษาถือว่ามีความสำคัญเท่าเทียมกันและการศึกษาดนตรีภูมิภาคก็มีได้มุ่งเน้นเฉพาะดนตรีที่เป็นแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจต่อดนตรีที่ผสมผสานไว้ซึ่งวัฒนธรรมของผู้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มอันก่อให้เกิดเป็นดนตรีและบทเพลงที่ถ่ายทอดออกมาปรากฏในความสัมพันธ์ของชีวิต ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักมานุษยวิทยาควิทยาที่จะต้องศึกษานันทิก รวบรวมและทำความเข้าใจด้วยว่ากระแสวัฒนธรรมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลานั้นย่อมทำให้มีผลให้ดนตรีและศิลปะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

ฉะนั้น เพลงพื้นบ้านจึงเป็นสมบัติอันล้ำค่ายิ่งของมนุษย์ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การรักษาวัฒนธรรม ถือเป็นการรักษาสมบัติอันมีค่ายิ่งของชาติ เพราะศิลปวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น บ่งบอกถึงความเป็นชาติต่างๆ ศิลปวัฒนธรรมของไทยก็บ่งบอกถึงความเป็นชาติไทย วัฒนธรรมไทยแต่ละท้องถิ่นก็ย่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมความเชื่อ ความศรัทธาในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ เพลงพื้นบ้าน นอกจากจะเป็นวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นแล้ว เพลงพื้นบ้านยังให้คุณค่าทางด้านต่างๆ แก่มนุษย์ในแต่ละสังคมอีกด้วย คือ

1. คุณค่าทางจิตใจ เพลงพื้นบ้าน นอกจากจะใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ แล้ว ยังถือเป็นอาหารสำหรับจิตใจช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์ ทำให้เกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้สภาพของจิตใจดีขึ้น

2. คุณค่าทางสังคม เพลงพื้นบ้านเป็นกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เช่น เรีอ้มตรด (รำตรุษ) ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมใจแสดงความสามัคคีของสังคมโดยร่วมกันเล่น ร้อง แห่ในขบวน และทำให้ได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ประเพณีของสังคม ได้ทำงานร่วมกันก่อให้เกิดความเป็นมิตร เกิดความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

3. คุณค่าทางวัฒนธรรม เพลงพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นและบ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่นและชาติต่างๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติของตน เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างค่านิยมที่ดีในชุมชน เพลงพื้นบ้านยังสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น แต่ละชาติในเรื่องต่างๆ เช่น วิธีการดำรงชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ภาษา เครื่องดนตรีและอื่นๆ

อำเภอตาพระยา เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสระแก้ว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวจังหวัด ระยะทางห่างประมาณ 100 กิโลเมตร จัดเป็นอำเภอชายแดนด้านตะวันออกของประเทศไทย โดยมีแนวเขตแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ที่ว่าการอำเภอตาพระยาอยู่ห่างจากพรมแดนประเทศกัมพูชาประมาณ 5 กิโลเมตร ตรงหลักเขตที่ 35 อำเภอตาพระยามีเนื้อที่ประมาณ 862.9 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอโนนแดง จังหวัดบุรีรัมย์และอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับกิ่งอำเภอโคกสูง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดบันเตเมียนเจย ประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอวัฒนานคร

ด้านการปกครอง

อำเภอตาพระยาแบ่งการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลตาพระยา ท้าพรช ทัพไทย โคคลาน และทัพเสด็จ มีสุขาภิบาล 1 แห่ง คือ สุขาภิบาลตาพระยา มีประชากร 4,130 คน และมีการองค์การบริหารส่วนตำบล 5 แห่ง

ประวัติความเป็นมา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีพระราชบัญชาให้เจ้าพระยาบดินทรเดชายกทัพไปตีนครของเขมร และได้พักทัพที่ตำบลทัพเสด็จ ในปัจจุบัน ภายหลังจากได้ชัยชนะสามารถตีนครได้แล้ว ดินแดนแถบนี้และหมู่บ้านต่างๆ ตามแนวชายแดนไทย-เขมรจึงตกเป็นของไทย ต่อมาได้มีหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นเช่น บ้านกุดเวียงเก่า บ้านหนองติม และบ้านตาพระยา เป็นต้น ซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้ล้วนเป็นหมู่บ้านเริ่มแรกของอำเภอตาพระยาทั้งสิ้น ต่อมาหมู่บ้านดังกล่าวได้รับการยกฐานะเป็นตำบลตาพระยาขึ้นอยู่ในการปกครองของอำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ตำบลตาพระยาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอตาพระยา ประกอบด้วย 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลตาพระยาและตำบลโคกสูง ซึ่งแต่เดิมขึ้นกับอำเภออรัญประเทศ ทั้งสองตำบล และในปี พ.ศ. 2506 กิ่งอำเภอตาพระยาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอตาพระยา ประกอบด้วย 9 ตำบล 72 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 1,082.3 ตารางกิโลเมตร

ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 กระทรวงมหาดไทยได้แบ่งพื้นที่ของอำเภอตาพระยา ตั้งเป็นกิ่งอำเภอโคกสูง โดยมีเขตการปกครอง 4 ตำบล 29 หมู่บ้าน เนื้อที่ประมาณ 219.4 ตารางกิโลเมตร อำเภอตาพระยาจึงมีตำบลในการปกครองเหลือ 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน และมีเนื้อที่ 862.9 ตารางกิโลเมตร ในปัจจุบัน ที่ว่าการอำเภอตาพระยาตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลตาพระยา ในเขตสุขาภิบาลตาพระยา

สำหรับชื่ออำเภอตาพระยา สันนิษฐานว่าคำว่า “ตาพระยา” คงมาจากคำว่า “ทัพพระยา” เมื่อครั้งที่รัชกาลที่ 1 มีพระราชบัญชาให้เจ้าพระยาบดินทรเดชายกทัพไปตีเขมรและได้แวะพักทัพในพื้นที่ของอำเภอตาพระยาในปัจจุบัน

เดิมที่บ้านปางกลางเป็นป่าที่ชาวบ้านเรียกกันว่าโคกหนองปางกลาง ต่อมาปี พ.ศ. 2495 ได้มีกลุ่มโจรเขมรเข้ามาปล้นบ้านตาพระยา ได้ต้อน โคกระบือ และทรัพย์สินอื่นๆ ไปจนหมดและได้รับความเดือดร้อน นายแคน, นายแวน, บุตรคง สองพี่น้อง นายอุ่ม สุดทอง ไม่มีโคกระบือใช้ทำนา จึงได้ไปบุกเบิกจับจองพื้นที่ในหมู่บ้านปางกลางเพื่อทำมาหากิน และตั้งถิ่นฐานต่อมาชาวบ้านตาพระยา ได้ย้ายเข้าไปสร้างที่อยู่อาศัยจำนวน 15 ครอบครัว ขึ้นอยู่กับบ้านตาพระยา หมู่ที่ 1 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2510 อำเภอตาพระยาจึงได้แต่งตั้ง นายช่อม เย็นอุดม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนาพระยา เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ถึงปี พ.ศ. 2521 อำเภอตาพระยาจึงประกาศจัดตั้งหมู่บ้าน ขึ้นมาใหม่และพร้อมกับตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านปางกลาง โดยมีนายรัตน์ ศรีสวัสดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

สภาพภูมิศาสตร์

บ้านปางกลางมีเนื้อที่ 1,508 ไร่ เป็นที่ราบ มีหนองน้ำเรียกว่า หนองโคกปางกลาง สภาพเป็นดินร่วนปนทราย มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อบ้านห้วย หมู่ที่ 7 ตำบลตาพระยา

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อบ้านแก้วเพชรพลอย หมู่ที่ 8 ตำบลตาพระยา

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อบ้านตาพระยา หมู่ที่ 1 ตำบลตาพระยา

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 5 ตำบลตาพระยา

ประชากร

บ้านปางกลางมีประชากร 502 คน ชาย 236 คน หญิง 266 มีครัวเรือนทั้งหมด 160 ครัวเรือน

อาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านปางกลางมีอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์เช่น โค กระบือ และรับจ้าง

ประเพณีการบูชาเจ้าที่ ครู หรือการเล่นแม่มด

ความเชื่อการเล่นประเพณีบูชาเจ้าหน้าที ครู หรือการเล่นแม่มด มีความเป็นมาอันยาวนานซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนท้องถิ่นของอำเภอตาพระยา ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ประเพณื่อดังกล่าวเป็นประเพณีของคนพื้นที่แถบดินแดนสุวรรณภูมิ หรือรับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากอินเดีย ขอม การเล่นประเพณีบูชาเจ้าที่ ครู หรือแม่มด เขตพื้นที่อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว แต่เดิมนั้นมีการบูชาเจ้าที่ ครู แม่มด กันเกือบทุกหมู่บ้าน

การเล่นแม่ผัดเป็นประเพณีท้องถิ่นของบ้านปางกลาง ซึ่งเป็นความเชื่อของเรื่องการบูชา เจ้าที่ ครุ แม่ผัด ผีสาธเทวดา และโหราศาสตร์ ของชาวบ้านปางกลาง ชาวบ้านไปหาโหรทำนายดวงชะตา เพื่อ ดูเคราะห์ร้ายต่างๆ ของตนซึ่งโหรแต่ละคนมีวิธีทำนายที่แตกต่างกันโหรบางท่านนำข้าวสารมาใส่ถ้วย แล้วนำมิดตอกปักลงไปถ้วยแล้วอธิษฐานให้ข้าวสารติดขึ้นมากับมิด หากข้าวสารติดมิดที่ติดขึ้นมาก็คือว่ามีเคราะห์ บ้างนำกรรไกรหนีบหมากมาผูกด้วยด้ายแล้วยกขึ้นอธิษฐานสังเกตการแกว่งของกรรไกร ถ้าหากกรรไกรแกว่งถือว่ามีเคราะห์ เมื่อมีเคราะห์ชาวบ้านจึงมีการบวงสรวงเส้นไหว้เจ้าที่ครุ แม่ผัด ดังนี้ จัดทำปรัมพิธีแม่ผัดเพื่อเป็นสถานที่ในการบวงสรวงเช่นไหว้บูชาเจ้าที่ ครุ แม่ผัด นำกระโจมครุ ประจำบ้านของร่างทรงทุกคนมาไว้ที่ปรัมพิธี จัดหาวงมโหรีระเคมในการเข้าทรงของร่างทรงตามเพลง ที่เจ้าที่ ครุ แม่ผัดพอใจเท่านั้น เมื่อมีเจ้าที่ครุ แม่ผัด เข้าร่างทรงจะกีดเทียนที่จุดบูชาแล้วจะมีการรำรำ และสวมเสื้อผ้าตามที่เจ้าที่ ครุ แม่ผัด ของแต่ละคนพอใจ และร่างทรงจะบอกว่ามีเจ้าที่ ครุ แม่ผัดประจำ บ้านหรือประจำตัวผู้ใดให้โทษ เมื่อทราบสาเหตุแล้วก็จะไปแก้บนขอขมาลาโทษต่อเจ้าที่ต่างๆ ที่ไปละเมิด เป็นการเสร็จสิ้นพิธี การจัดพิธีบูชาเจ้าที่ ครุ แม่ผัด ในการประกอบพิธีกรรมแม่ผัด พิธีแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแห่พระทราย หรือการพ่อน้ำ ต่างก็ใช้ดนตรีบรรเลงประกอบพิธี ดนตรี พื้นบ้านหรือวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีรูปแบบลักษณะเป็นดนตรีแบบเขมรทั้งนี้เกิดจากสาเหตุ ที่ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่ใช้ภาษาพูดเป็นภาษาเขมร เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ในอำเภอตาพระยา จังหวัด สระแก้ว แต่ลักษณะที่พิเศษและโดดเด่นของดนตรีพื้นบ้านในแต่ละที่แต่ละชุมชนคือการมีท่วงทำนอง สำเนียงลีลาในการบรรเลงที่เป็นรูปแบบเฉพาะตัว ดนตรีพื้นบ้านที่กลุ่มศิลปินชาวบ้านหมู่บ้านปางกลาง ได้รักษาสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนี้มีลักษณะที่โดดเด่นและน่าสนใจเนื่องจากเป็นดนตรี พื้นบ้านแบบโบราณและสืบทอดกันภายในชุมชน จึงเป็นวัฒนธรรมทางดนตรีที่เป็นของชุมชน หมู่บ้าน ปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้วอย่างแท้จริง และนับวันประเพณีดังกล่าวจะถูกกลืนเลือนจาก เยาวชนและประชาชนเนื่องจากอิทธิพลของเศรษฐกิจสังคม ยุคใหม่ทำให้ผู้คนต้องทำงานมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ทันกับรายจ่ายที่ต้องส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษและบ้างต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างถิ่น และไม่มีเวลาในการรับการสืบทอดและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นตั้งแต่คนเฒ่าคนแก่ที่ยังยึดมั่นประเพณี ดังกล่าวหากว่าปล่อยไว้ เมื่อหมดบุคคลดังกล่าวแล้วประเพณีการบูชาเจ้าที่ ครุ แม่ผัด คงจะสูญหายไป จากท้องถิ่นอำเภอตาพระยา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง เพลงที่ใช้ในการบรรเลง และ วิเคราะห์ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้าน ในคณะบ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เพราะถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติที่ควรค่ายิ่ง สมควรที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะแขนงนี้ ให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทยสืบไป

จุดมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้านปางกลางอำเภอตาพระยา

จังหวัดสระแก้ว

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทราบถึงประวัติความเป็นมา นักดนตรี พิธีกรรมก่อนการบรรเลง เครื่องดนตรี เพลงที่ใช้ในการบรรเลง โอกาสในการบรรเลง การสืบทอด ของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

2. ทราบถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตของการวิจัย

ในด้านขอบเขตและพื้นที่การวิจัยได้กำหนดในเฉพาะพื้นที่ หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

นิยามศัพท์เฉพาะ

วงมโหรีพื้นบ้าน	หมายถึง วงมโหรีที่อยู่ในท้องถิ่นพื้นบ้าน จังหวัดสระแก้ว ใช้บรรเลงในพิธีต่างๆ โดยมีเครื่องดนตรีพื้นบ้านคือ โตรวกลาง โตรวคู่ โตรวแซ จะเข้ โขย ซิม สโกว ฉิ่ง ฉาบ กรับ
ครูพูกษโนกา	หมายถึง ครูเทพด้านดนตรีที่นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วเคารพนับถือ
โตรว	หมายถึง ซอ เป็นเครื่องดนตรีประเภทสีชนิดหนึ่งของชาวหมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ใช้บรรเลงเป็นทำนองหลักในวง มีหลายขนาด ได้แก่ โตรวกลาง โตรวแซ โตรวคู่
โตรวกลาง	หมายถึง ซอกลาง
โตรวแซ	หมายถึง ซอดัง
โตรวคู่	หมายถึง ซอคู่
โคย	หมายถึง ซอเล็ก

สโกว	หมายถึง โทน เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีชนิดหนึ่งนักดนตรีหมู่บ้านลาง อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ใช้เป็นเครื่องตีกำกับจังหวะในการบรรเลง
ทำนอง	หมายถึง การจัดเรียงของเสียงที่มีความแตกต่างกันออกไปของระดับเสียงและความยาวของเสียง ทำนองจะแตกต่างกันตามแต่ละเชื้อชาติ ภาษา สภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัว
บันไดเสียง	หมายถึง กลุ่มเสียงที่มีการจัดระดับของเสียง หรือโน้ตที่นำมาเรียงกันได้เป็นลำดับขั้น จากเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูง หรือในทางกลับกัน จากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำ โดยไม่มีการข้ามขั้นกัน
รูปแบบ	หมายถึง แบบแผนของการประพันธ์เพลง ซึ่งมีโครงสร้างที่สามารถทำการศึกษาและทำความเข้าใจได้
รูปพรรณ	หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของทำนอง และการประสานเสียง
ลักษณะทำนองเดี่ยว	หมายถึง ลักษณะการบรรเลงดนตรีที่มีแนวทำนองเพียงทำนองเดียว ไม่มีเสียงประสานใดๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวมโหรี บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามและนำข้อมูลต่างๆ มารวบรวม เรียบเรียงเพื่อการศึกษาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. เอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

คำว่า “วัฒนธรรม” ได้มีผู้กล่าวถึงและให้ความหมายไว้มากมาย คน เช่น รัชนิกร เศรษฐ (2523:133) ได้กล่าวถึงคำว่า “วัฒนธรรม” สรุปได้คือ “ในปี 2485 ประเทศไทยได้บัญญัติคำว่า วัฒนธรรม ขึ้นเพื่อใช้แทนคำว่า Culture เพื่อแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยวัฒนธรรมตาม พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของประชาชน หนังสือ 15 ปี สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (15 ปี สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537:20 - 21) ได้อ้างคำกล่าวของพระยาอนุมานราชธน สรุปไว้ว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่ดีงาม ที่บรรพบุรุษของเรา คิดขึ้น สร้างขึ้น ที่ทำขึ้นก็เพราะเห็นว่ามันดีมันงาม เสริมสร้างสามัคคี ความกลมเกลียว ความเป็นระเบียบวิจัยให้กับชุมชน สังคม เป็นสิ่งดีสิ่งงาม บรรพบุรุษเราสร้างขึ้นเราซึ่งเป็นอนุชนรุ่นหลังยอมรับว่าดีงามเป็นประโยชน์ จึงได้เรียนรู้และปฏิบัติสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปไตย ประทานคำอธิบายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญในทางวิชาความรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปวิทยา วรรณคดี วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมมีทั้งส่วนที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น กวีนิพนธ์ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อสร้างความประพฤติปฏิบัติของประชาชาติ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ ในเมื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องที่กว้างใหญ่และมีแง่มุมต่างๆ ให้พิจารณาอย่างซับซ้อน เรื่องของวัฒนธรรม จึงสามารถมองได้หลายแง่มุมไปด้วยมีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ต่างๆ กัน ดังนี้คือ

1. สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ
2. วิถีชีวิตของหมู่คณะ

3. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน

4. พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

สุมาลี นิมนานภาพ (2535:133) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง การดำรงชีวิต หรือการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยพฤติกรรมอันสลับซับซ้อน เช่น ความรู้ทางวิชาการแขนงต่างๆ ความเชื่อ ศิลป ภาษาวรรณคดี ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสามารถเฉพาะตัว ตลอดจนอุปนิสัยของมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการแสดงออกในกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด เกิดเป็นการแสดงออกที่เป็นลักษณะพิเศษบางชนิดของพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าเป็นกลุ่มหรือสังคมเดียวกัน เช่น ภาษา การแต่งกายดนตรี ศิลปะการวาดรูป เครื่องปั้นดินเผา การแสดง การประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา การประกอบพิธีกรรม ฯลฯ

พิเชษฐ มากช่วย (2533:1) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความดี ความงาม และความจริงในชีวิตมนุษย์ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ และได้ตกทอดมาถึงเราในสมัยปัจจุบันหรือที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยเราเอง วัฒนธรรมจัดเป็นผลงานด้านต่างๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยผ่านการคัดเลือก ปรับปรุง และยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ทัศนคติความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปะต่างๆ และการประพฤติปฏิบัติในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผน และทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น การดำเนินงานใดๆ เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องเข้าใจบริบท และเงื่อนไขแวดล้อม ศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้ง

อมรา พงศาพิชญ์ (2525:76) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์ โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างเพื่อความเป็นรูปแบบของสังคมที่มีเสถียรภาพอันแสดงถึงความเจริญงอกงามให้กับสังคมและกลุ่มบุคคลในสังคมหากขาดวัฒนธรรมแล้วสังคมก็ย่อมขาดเอกภาพ นั้นหมายถึงสังคมจะรุ่มเย็นเป็นสุขไม่ได้ วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยที่มีลักษณะผสมผสานในเนื้อเดียวกัน ซึ่งทำหน้าที่สร้างสรรค์และกำหนดรูปแบบของสมาชิกในสังคม ได้อย่างมีแบบแผนเพราะได้ผู้มีภาวะทางจิตใจของสมาชิกในสังคมส่งผลให้สังคมมีเอกภาพ ส่วนยศ สันตสมบัติ (2537:11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในแง่ของสังคมวิทยาไว้ว่า สังคมมนุษย์ในแต่ละสังคมนั้นมีความแตกต่างกันในแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนาและค่านิยมต่างๆ แต่ภายในความ

แตกต่างกันเหล่านี้ สังคมทุกหนแห่งทั่วโลก มีลักษณะพื้นฐานที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่งคือ สังคมเป็นการรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกการที่สังคมจะดำเนินไปได้ด้วยดีนั้นพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนต้องเป็นสิ่งที่คาดคะเนได้ (Predictable) สมาชิกทุกคนจะต้องคาดคะเนได้ว่าคนอื่นมีพฤติกรรมเช่นไรในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมมนุษย์ความสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของคนอื่นได้อย่างถูกต้องเป็นผลมาจากการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2532:48-49) ได้กล่าวถึงเรื่องการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assmilation) ว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการที่ปัจเจกชน หรือกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ แทนที่วัฒนธรรมของตนเองด้วยวัฒนธรรมอื่นๆ ตัวอย่าง เช่น นักศึกษาไทยในอเมริกา ถ้าหากการติดต่อกับวัฒนธรรมอเมริกันมีไปเรื่อยๆ การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงสัญชาติ และการกระทำอื่นๆ ที่ทำให้กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเร็ว กระบวนการผสมผสานจะเกิดขึ้นเหมือนกัน ถึงแม้ว่าปัจจัยที่ช่วยเสริม หรือช่วยกีดกันกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม จะแตกต่างกันไป ตามสถานการณ์ต่างๆ กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ในระดับวัฒนธรรมย่อยด้วย

ณรงค์ เสงี่ยมประชา (2532:43) ได้กล่าวถึงเรื่องการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม (Acculturation) ว่าการที่มนุษย์เราได้ติดต่อสัมพันธ์กันย่อมมีการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม เมื่อสังคมหนึ่งยอมรับว่าวัฒนธรรมจากอีกสังคมหนึ่งเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยลักษณะเช่นนี้เรียกว่า การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม มีกระบวนการ 2 ทางคือ การที่วัฒนธรรมจากกลุ่มหนึ่งถ่ายทอดกระจายไปสู่กลุ่มอื่น เรียกว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม” (Culture Diffusion) กับการรับเอา เรียกว่า “การยืมวัฒนธรรม” (Culture Borrowing) การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมจะเป็นไปได้มาก หากสังคมหนึ่งมีวัฒนธรรมที่สูงกว่า และมีอำนาจทางการเมืองมากกว่า เช่น สังคมที่เป็นฝ่ายรุกรานชนะสังคมอื่น การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมย่อมเกิดขึ้นได้ถ้าทั้งสองสังคมมีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจ และอยู่ร่วมกันได้เพื่อปรับปรุงตัวในการอยู่ร่วมกัน

รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ (2542:5-9) ได้รวบรวมความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ลักษณะของวัฒนธรรม ประเภทของวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม โดยได้อ้างอิงถึง

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้ใช้แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช 2529 ว่า “วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติ ปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน”

กฤษณา วงษาสันต์ และคนอื่นๆ (2542:88-89) ได้รวบรวมการแบ่งประเภทของวัฒนธรรม โดยอ้างอิงถึงสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. ศิลปกรรม (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณกรรม การละคร นาฏศิลป์ ดนตรี จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปะการแสดงอื่นๆ ฯลฯ
2. มนุษยศาสตร์ (Humanities) ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย การปกครอง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ปรัชญา ศาสนา ฯลฯ
3. การช่างฝีมือ (Practical Craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอ การจักสาน การทำเครื่องถม เครื่องเงิน เครื่องทอง ฯลฯ
4. กีฬา และนันทนาการ (Sport and Recreation) ได้แก่ มวยไทย กระบี่กระบอง ตะกร้อ การละเล่นพื้นเมือง ฯลฯ
5. คหกรรม (Domestic Arts) ได้แก่ ระเบียบในเรื่องการกินอยู่ มารยาทในสังคม การแต่งกาย การตกแต่งเคหสถาน ฯลฯ

วัฒนธรรมอาจแบ่งออกได้หลายประเภท และจะแบ่งโดยใช้เกณฑ์อะไรก็ได้ แต่สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อแบ่งแล้วสามารถนำเอาวัฒนธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ในสังคมจำแนกลงในวัฒนธรรมประเภทใดประเภทหนึ่งได้ครบถ้วนได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ย่อมถือได้ว่าวัฒนธรรมถูกแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามจุดประสงค์นี้แล้ว

สุพัตรา สุภาพ (2527:3) กล่าวถึง สังคม วิถีชาวบ้านและวัฒนธรรมว่า สังคม หมายถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ความสัมพันธ์นี้มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมช่วยให้สมาชิกเกิดความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญสังคมช่วยให้ทุกคนเข้าใจตนเอง รู้จักตัวเอง รู้จักบุคคลิกที่แท้จริงของตน ประการสุดท้ายช่วยให้บุคคลรู้จักเจตคติและค่านิยมของตนเองได้ถูกต้อง

ในส่วนของวิถีชาวบ้าน (Folkways) สรุปได้ว่าวิถีชาวบ้านช่วยให้เกิดระเบียบและบรรทัดฐานของสังคม เพราะวิถีชาวบ้านเป็นบรรทัดฐานที่สมาชิกของสังคมยอมรับและถือปฏิบัติจนเป็นประเพณี โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นภาระที่ต้องกระทำ ทำที่สุดคือ วัฒนธรรม (Culture) ผู้เขียนได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่าวัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะและศีลธรรม เป็นต้น วัฒนธรรมนั้นต้องมีลักษณะที่มีดังนี้

1. วัฒนธรรมเกิดมาพร้อมสังคมและสมาชิกต้องเรียนวัฒนธรรมจากสังคม
2. บุคคลในสังคมเดียวกันต้องมีวัฒนธรรมใหญ่ร่วมกันเป็นมูลฐานในการดำเนินชีวิต เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอด (Transmitted) กันได้จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง
4. วัฒนธรรมแบ่งได้สองส่วนคือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ (Material Culture) และวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non-Material Culture) วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ ค่านิยม อุดมการณ์ ประเพณี

5. วัฒนธรรมต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมช่วยให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงตามกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลา เช่น แต่เดิมผู้หญิงไทยมีหน้าที่ดูแลบ้านเรือน เป็นแม่บ้าน เลี้ยงลูก ไม่ต้องทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2532:1-22) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในหนังสือวัฒนธรรมกับการพัฒนา มีเนื้อหาพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือพลังของปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของชุมชนซึ่งได้มาจากการเลือกสรร การกลั่นกรอง ทดลองใช้และถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติ สืบทอดต่อเนื่องกันมาวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สังคม เข้มแข็งซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. มีความหลากหลาย กระจายอำนาจ จึงส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตย
2. กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น
4. มีความบูรณาการ
5. สร้างความประสานสอดคล้อง และความสมดุลที่ยั่งยืน
6. มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง
7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม
8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

ในทำนองเดียวกัน กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2540:45-46) ได้กล่าวถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไว้ในบทความเรื่องอิหร่าน: ภูมิลักษณะประชาชนและวัฒนธรรมว่า ชุมชนที่อยู่ ร่วมกันแต่เป็นคนในชุมชนมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนในชุมชนจะต้องมีอุดมการณ์อยู่ร่วมกันซึ่งเป็นรากแก้วของชุมชนที่ทำให้เกิดทฤษฎีหนึ่งคือ ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. อยู่อย่างไทย
2. ใฝ่ในศึกษา
3. เสาะหาความรู้
4. เข้าสู่ค่านิยม
5. สร้างสมอุดมการณ์
6. ประสานวัฒนธรรม
7. จดจำประเพณี
8. ของดีศาสนา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อังคณา ใจเหิม (2538:94-95) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเพลงหรือดนตรีพื้นบ้านทางด้านมานุษยวิทยาคติวิทยา ว่าจำเป็นต้องอาศัยการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลักทั้งด้วยวิธีการสังเกตการณ์ สอบถาม และเข้าไปอยู่ร่วมกับชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและละเอียดที่สุดนอกเหนือจากการศึกษาสภาพทางกายภาพของชุมชนหรือหมู่บ้านที่เราเข้าไปอยู่แล้ว ข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ด้านนี้ควรได้รับความสนใจและบันทึกไว้เพื่อให้ผู้ที่ไม่เคยได้เข้าไปในชุมชนนั้นอ่านแล้วเข้าใจได้ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านผู้คนที่อยู่อาศัย สภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ การศึกษา นิทาน ตำนานท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งก็คือการศึกษาในด้านชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) นั่นเองข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ช่วยในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรีหรือเพลงของชุมชนนั้นอีกด้วย

อารีรัตน์ เรืองกำเนิด (2543:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวงโหม่งครึม: ดนตรีสำหรับงานศพในจังหวัดชุมพร” จากการศึกษาสรุปผลว่า วงโหม่งครึม ที่มีการสืบทอดจนถึงปัจจุบันคือ วงบ้านวังครก อำเภอท่าแซะ โดยมีลักษณะดังนี้

1. องค์ประกอบทางวัฒนธรรม วงโหม่งครึมมีนักดนตรีในวง 4 คน ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้าง ประวัติความเป็นมาไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐานที่แน่ชัด จากคำบอกเล่าของอาจุโสในท้องถิ่น วงโหม่งครึมเป็นที่รู้จักและนิยมรับบรรเลงในงานศพ ช่วงปี พ.ศ. 2440 ถึง พ.ศ. 2500 การบรรเลงแต่ละครั้ง มีรูปแบบประเพณีตั้งแต่การติดต่อรับงาน การไหว้ครู การเบิกโรง การบรรเลงเพลง โดยมีเอกลักษณ์ของวงคือ นักดนตรีต้องรับประทานยาหยวก ซึ่งเป็นเครื่องบูชาครู บทบาทหน้าที่ในสังคม ของวงโหม่งครึม มีลักษณะหน้าที่แฝง กล่าวคือ เป็นตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ทางสังคม กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางจิตวิทยาและกายภาพ รักษาบรรทัดฐานทางสังคม และรักษาเอกลักษณ์ของพิธีกรรม การที่สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นคอมมิวนิสต์ มีการแบ่งปกครองชัดเจน สมาชิกรู้จักหน้าที่ของตนเอง ทำให้สมาชิกในสังคมรู้จักสร้างทำนองเพลงทำนองซ้ำซ้อน รู้จักการบรรเลงอย่างมีลำดับขั้นตอน พ.ศ.2500 เป็นต้นมา สภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนแปลง วงโหม่งครึมได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายในและภายนอก เป็นเหตุให้ความนิยมน้อยลง

2. องค์ประกอบด้านดนตรี เครื่องดนตรีในวงโหม่งครึม มี ปี่ใน 1 เล้า กลองโทน 2 ใบ ฆ้อง 1 ใบ บทเพลงมีจำนวน 12 เพลง จำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ เพลงในพิธีศพ 9 เพลง เพลงที่ใช้นำศพ 1 เพลง และเพลงที่ใช้สำหรับเผาศพ 2 เพลง ปัจจุบันใช้เพียงเพลงในพิธีศพ ทั้งสามเพลงมีลักษณะโครงสร้างเดียวกัน แบ่งเป็น 3 ท่อน คือ เกริ่นนำ ทำนองและลงจบ ไม้หนึ่งใช้ท่อน 2 เพลง ธรณีกรรแสง มาขยายจังหวะ แล้วบรรเลงซ้ำ ไม้สองไม้สาม ใช้เพลงแม่ไม้ปีไทน์ เป็นหลัก แล้วบรรเลงซ้ำในแบบการแปรผันทำนอง กระสวนจังหวะของกลองโทนไม้หนึ่งและไม้สองมีความยาว 4 ห้องเพลง ไม้สาม 8 ห้องเพลง การดำเนินทำนองของปี่ ยึดความยาวของจังหวะกลองโทนเป็นหลัก แต่ละประโยคเพลงไม่ซับซ้อน ส่วนมากเป็นทำนองที่คล้ายกัน และใช้การแปรผันทำนองทำนองเพลงมีความหมายหลากหลายออกไป

กมล เกตุศิริ (2527:189-207) ได้ศึกษาถึงเพลง-ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์ว่า มีลักษณะแบบอย่างเป็นของตนเองโดยเฉพาะ และได้ศึกษาในเรื่องของนาฏศิลป์พบว่า เพลงที่ใช้ประกอบการรำสาก มีทำนองดนตรีในจังหวัดที่เรียกว่า จิงปี่ร หมายถึงจังหวัดที่รำสากต้องก้าวเท้าค่อนข้างเร็วและต้องเหยียบเท้าลงระหว่างสากดำขาวทั้งสองข้าง นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงเจรียง ซึ่งเป็นการขับหรือออกเสียงเป็นทำนองแบบการอ่านทำนองเสนาะ

วิเศษ ชาญประโคน (2539) ได้วิเคราะห์เพลงกันตรึม เพลงพื้นบ้านอีสานใต้ในจังหวัดสุรินทร์พบว่า ประการแรกที่มาของเพลงกันตรึมเพลงได้รับอิทธิพลมาจากการเข้าทรงแม่ผด (โกล มะ มั่วด) อันเป็นพิธีกรรมรักษาคนเจ็บป่วยในประเทศกัมพูชา จากนั้นการเล่นกันตรึมได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในกลุ่มชนชาวอีสานใต้ ประการที่สอง ในด้านการเมือง ความเป็นชนกลุ่มน้อยของชาวอีสานใต้ มักจะมีชนบทรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศกัมพูชาอย่างมากก็ตามแต่ด้านความสำนึกแล้วก็คือ คนไทยมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง

เครือจิต ศรีบุญนาถ (2524:34) ได้ศึกษาการฟ้อนรำและการละเล่นพื้นบ้านอีสานใต้ กล่าวว่า ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเรื่องมะม้อด จะใช้วงกันตรึมบรรเลงเป็นเพลงที่ความไพเราะแสดงความศักดิ์สิทธิ์ ท่วงทำนองส่วนใหญ่จะโหยหวน

พรณราย คำโสภา (2541:1) ได้ศึกษาบทเพลงที่ประกอบการแสดงโดยใช้วงกันตรึม ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งทางวัฒนธรรมและบทเพลงผลการศึกษาปรากฏว่า วิธีการแสดง ตลอดจนเครื่องดนตรีในวงกันตรึมแบบดั้งเดิมนั้นแตกต่างจากวงกันตรึม ที่ปรากฏปัจจุบัน ซึ่งเป็นวงกันตรึมที่ประยุกต์แล้ว ในด้านการศึกษาวิเคราะห์แนวทำนองเพลงนั้นได้ศึกษาเพลงบรรเลงโดยใช้วงกันตรึม จำนวน 4 เพลง ผลคือ ได้แนวทำนองหลักของเพลงรวมทั้งรูปแบบของบทเพลงกันตรึม

สมบุรณ์ บุญวงษ์ (2534:1-3) ได้จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง วงขับไม้: กรณีศึกษาประวัติและบทบาทในการบรรเลงประกอบพระราชพิธีกล่อมช้าง โดยศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดการประสมวง ตลอดจนการสืบทอดโดยมุ่งศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวงขับไม้
2. แนวคิดในการประสมวง
3. บทบาทหน้าที่ในการบรรเลงประกอบวงขับไม้
4. ระเบียบวิธีในการบรรเลง
5. การสืบทอด

โดยนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์กลุ่มเพลงในการบรรเลง ด้านประวัติความเป็นมาของเพลงและอัตลักษณ์ของบทเพลง ซึ่งปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงลักษณะการบรรเลงดนตรี และบทบาทหน้าที่ของดนตรี เพลงที่ใช้สำหรับการบรรเลงแต่ละประเภทรุนั้น

เป็นไปลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในรูปลักษณะของการบรรเลง วิธีการบรรเลง อันกำหนดตามแบบและลักษณะโดยเฉพาะของการแสดงชนิดนั้นๆ สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบกลุ่มเพลงและโครงสร้างของเพลงนั้น

ธวัช วิวัฒน์ปฐพี (2538: บทคัดย่อ) ในงานวิจัยเรื่อง มโหรีพื้นบ้านอีสาน อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยที่ศึกษาถึงองค์ประกอบของมโหรีพื้นบ้านอีสาน อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านเครื่องดนตรี การประสมวง วิธีการบรรเลง บทเพลงที่ใช้บรรเลง และความสัมพันธ์ระหว่างมโหรีพื้นบ้านกับวิถีชีวิตของชาวอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดโดยใช้การศึกษาสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์หัวหน้าวง ผู้บรรเลง ผู้เกี่ยวข้องกับมโหรีพื้นบ้าน รวมถึงการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของมโหรีพื้นบ้านอีสานด้านเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเป่า เครื่องสีและเครื่องตี เป็นหลักแต่ละคณะหรือวงมโหรีพื้นบ้านจะมีปี่น้อย ปี่ใหญ่ ซอน้อย ซอใหญ่ กลองมโหรี 1 ใบ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ ด้านการประสมวงมี 3 แบบคือ แบบนั่งบรรเลง แบบเดินบรรเลง และแบบประยุกต์กับเครื่องดนตรีอื่นๆ เข้าประสมวง เช่น โหวด ระนาด แซกโซโฟน เป็นต้น การประสมวงมีจำนวนเครื่องดนตรีไม่จำกัดเพราะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บรรเลง ส่วนวิธีการบรรเลงพบว่าการบรรเลงเป็นกลุ่มหรือคณะเท่านั้น ไม่มีการบรรเลงเดี่ยว ในด้านบทเพลงเป็นทำนองเพลงทั้งหมดไม่มีการขับร้อง แต่ละคณะมโหรีพื้นบ้านมีการบรรเลงเพลงที่มีรูปแบบของบทเพลงเป็นทำนองท่อนเดียวเกือบทุกเพลง บรรเลงซ้ำๆ กันหลายๆ เที้ยว ความสัมพันธ์ระหว่างมโหรีพื้นบ้านกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทางด้านสังคมเป็นการสร้างความสามัคคีของคนในกลุ่ม ทางด้านเศรษฐกิจเป็นการเสริมรายได้ให้กับครอบครัว และในทุกหมู่บ้านนิยมใช้มโหรีพื้นบ้านประกอบพิธีกรรม และงานบุญตามประเพณีต่างๆ

ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือและงานวิจัยต่างๆ เหล่านี้ ผู้เขียนได้นำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับข้อมูลทางภาคสนาม ซึ่งมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอย่างยิ่ง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามกระบวนการมานุษยวิทยา (Ethnomusicology) นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูล
3. การจำแนกและจัดกระทำข้อมูล
4. การลำดับและตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานเอกสารต่างๆ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารตำรา แถบบันทึกลีขึงเพื่อเป็นการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
4. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว
6. สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ เพื่อเป็นการนำไปสู่ความรู้และเป็นการเชื่อมต่อของข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารข้างต้นโดยคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โดยเริ่มจากการติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและทำการนัดหมายเพื่อสอบถามถึงสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกวีดิทัศน์ การบันทึกภาพ

2. วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูล

วิธีที่ใช้ดำเนินการวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนของมานุษยวิทยา ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจากบุคคล ได้แก่

- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- นักวิชาการ
- ผู้สูงอายุ
- หัวหน้าวงศ์ดนตรี
- นักดนตรี

2.2 การสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตพร้อมกันกับบันทึกข้อมูลตามแบบบันทึกข้อมูลที่สร้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องและทิศทางที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.3 การบันทึกข้อมูล โดยมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย ได้แก่ การจดบันทึก แลบบันทึกภาพวิดีโอ กล้องถ่ายรูป

3. การจำแนกและจัดกระทำข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว นำมาจัดหมวดหมู่โดยนำมาเรียบเรียงเชิงพรรณนา ดังนี้

3.1 เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

3.2 องค์ประกอบของวง และเพลงที่ใช้ในการบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

3.3 เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

4. การลำดับข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล

4.1 ทำการลำดับและตรวจสอบข้อมูล ทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและข้อมูลทางด้านดนตรี

4.2 เปรียบเทียบข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม กรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ก็ทำการซ่อมข้อมูลโดยการตรวจสอบจากเอกสารนักวิชาการ หัวหน้าวงศ์และนักดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้จัดแยกประเภทข้อมูลและทำการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ได้แก่

5.1.1 ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

- ประวัติความเป็นมา จังหวัดสระแก้ว
- ประวัติอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
- ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา

จังหวัดสระแก้ว

- ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

5.1.2 องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ซึ่งประกอบด้วย

- นักดนตรี
- พิธีกรรมก่อนการบรรเลง
- เครื่องดนตรี
- เพลงที่ใช้ในการบรรเลง
- โอกาสในการบรรเลง
- การสืบทอด

5.2 ข้อมูลที่ได้มาจะทำการวิเคราะห์หาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม โดยใช้ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรมของ รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์ ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. อยู่อย่างไทย
2. ใส่ใจศึกษา
3. เสาะหาความรู้
4. เข้าสู่อ่านนิม
5. สร้างสมอุดมการณ์
6. สืบสานวัฒนธรรม
7. จดจำประเพณี
8. ขงดีศาสนา

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรม สามารถที่จะนำมาใช้วิเคราะห์ชุมชน เพื่อสืบค้นหาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมด้านดนตรี เพื่อศึกษาให้ทราบถึงการดำรงอยู่ของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว จากนั้นจะนำมาเรียบเรียงในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์เป็นความเรียง และสรุปเป็นรายงานวิจัยต่อไป

6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์เป็นรูปเล่มงานวิจัยที่สมบูรณ์ด้วยการแบ่งเป็นบทต่างๆ 5 บท ได้แก่

6.1 บทนำ

6.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

6.4 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

6.5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อเพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว
 - 1.2 ประวัติอำเภอตาพระยา
 - 1.3 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
 - 1.4 ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
2. องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
 - 2.1 นักดนตรี
 - 2.2 พิธีกรรมก่อนการบรรเลง
 - 2.3 เครื่องดนตรี
 - 2.4 เพลงที่ใช้ในการบรรเลง
 - 2.5 โอกาสในการบรรเลง
 - 2.6 การสืบทอด
3. ข้อมูลที่ได้มาจะทำการวิเคราะห์หาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม โดยใช้ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรมของ รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์ ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้
 1. อยู่อย่างไทย
 2. ใฝ่ใจศึกษา
 3. เสาะหาความรู้
 4. เข้าสู่ค่านิยม
 5. สร้างสมอุดมการณ์
 6. สืบสานวัฒนธรรม
 7. จดจำประเพณี
 8. ของดีศาสนา

1. ประวัติความเป็นมาวมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

1.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว

ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีขนาดเล็กที่สุดในประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด 34,380.50 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 6.82 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และสระแก้ว เป็นภาคที่เป็นดินแดนแห่งเทือกเขา ที่ราบลูกฟูก เนินเตี้ยๆ และชายฝั่งทะเลที่สวยงาม อีกทั้งยังมีความสำคัญทางการผลิตพืชไร่ ผลไม้ ป่าไม้ สัตว์น้ำ อัญมณี การท่องเที่ยว และการพัฒนาให้เป็นเขตอุตสาหกรรม ตลอดจนมีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ เพราะมีดินแดนและน่านน้ำติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ภาคตะวันออกมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองและศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ดังนั้น ในการศึกษาวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของจังหวัดด้วยเนื่องจากเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ

จังหวัดสระแก้ว เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนตะวันออกของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับกัมพูชายาวประมาณ 170 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 220 กิโลเมตร

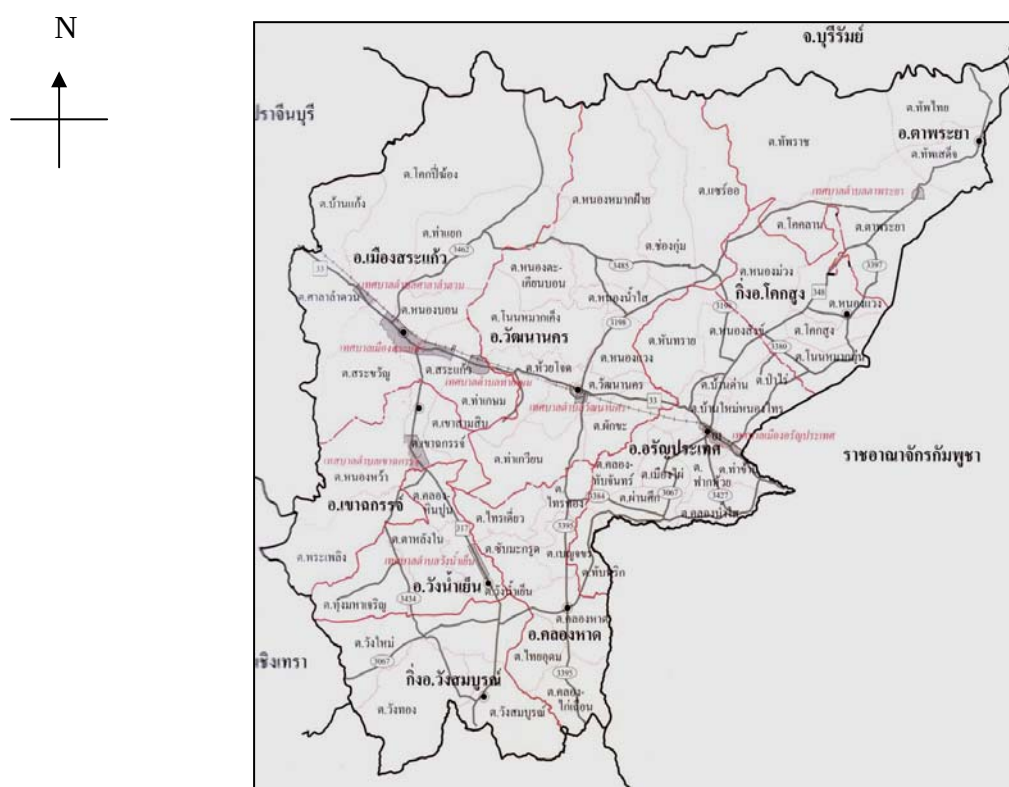
ที่ตั้งสมบูรณ

ทิศเหนือ	อยู่ที่ละติจูด	14	องศา	11	ลิปดาเหนือ
ทิศใต้	อยู่ที่ละติจูด	13	องศา	14	ลิปดาเหนือ
ทิศตะวันออก	อยู่ที่ละติจูด	102	องศา	56	ลิปดาเหนือ
ทิศตะวันตก	อยู่ที่ละติจูด	101	องศา	51	ลิปดาเหนือ

ที่ตั้งสัมพันธ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอนโนนแดง จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ราชอาณาจักรกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอภักดีบดินทร์บุรี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

จังหวัดสระแก้วมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 7,195 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,496,961 ไร่ จัดได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่มากที่สุด มีขนาดใหญ่อันดับ 1 ของภาคตะวันออก มีรูปร่างคล้ายรูปหัวใจมนุษย์ ได้รับการจัดตั้งให้เป็นจังหวัดที่ 74 ของประเทศไทย โดยแยกพื้นที่ออกจากจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 ประกอบด้วย 7 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภอลองหาด อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอตาพระยา กิ่งอำเภอโคกสูง และกิ่งอำเภอวังสมบูรณ์ ด้วยจังหวัดสระแก้วมีพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ในการเคลื่อนย้ายประชากรมาจากหลายพื้นที่ และหลายจังหวัด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเส้นทางในการเดินทางในการรบเพื่อรวบรวมดินแดนมีการต่อสู้การเคลื่อนย้ายเชลยศึก รวมทั้งการถอยร่นของชนพื้นเมืองพื้นที่ชายแดน และการเคลื่อนย้ายถิ่นเพื่อตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้จังหวัดสระแก้วมีชนเชื้อสายต่าง ๆ พูดภาษาถิ่นหลายภาษาได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาลาว ภาษาญวน ภาษาย้อ ภาษาโคราช ภาษาจีน

ภาพประกอบ 1 แผนที่จังหวัดสระแก้ว

ที่มา : กองทัพอากาศที่ 1 กระทรวงกลาโหม

1.2 ประวัติอำเภอตาพระยา

ชื่อตาพระยามา จากคำว่า “ทัพพระยา” หมายถึง ทัพของเจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอรัญประเทศ ประมาณ 50 กิโลเมตร ด้านตะวันออกติดชายแดนกัมพูชาอำเภอทมิฬอวก จังหวัดบันเตียเมียนเจิน (บันทายมีชัย) หลักเขตประเทศที่ 35 และติดต่อกับอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างเทือกเขาบรรทัด

เดิมเป็นหมู่บ้านตาพระยา ตำบลตาพระยา ขึ้นต่อ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี (เดิม) ได้รับการแต่งตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2502 และได้รับการยกย่องเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2506

นายอำเภอคนแรก คือ นายประเทือง เวียรศิลป์ ดำรงตำแหน่งวันที่ 21 ตุลาคม 2506 – 16 พฤศจิกายน 2509

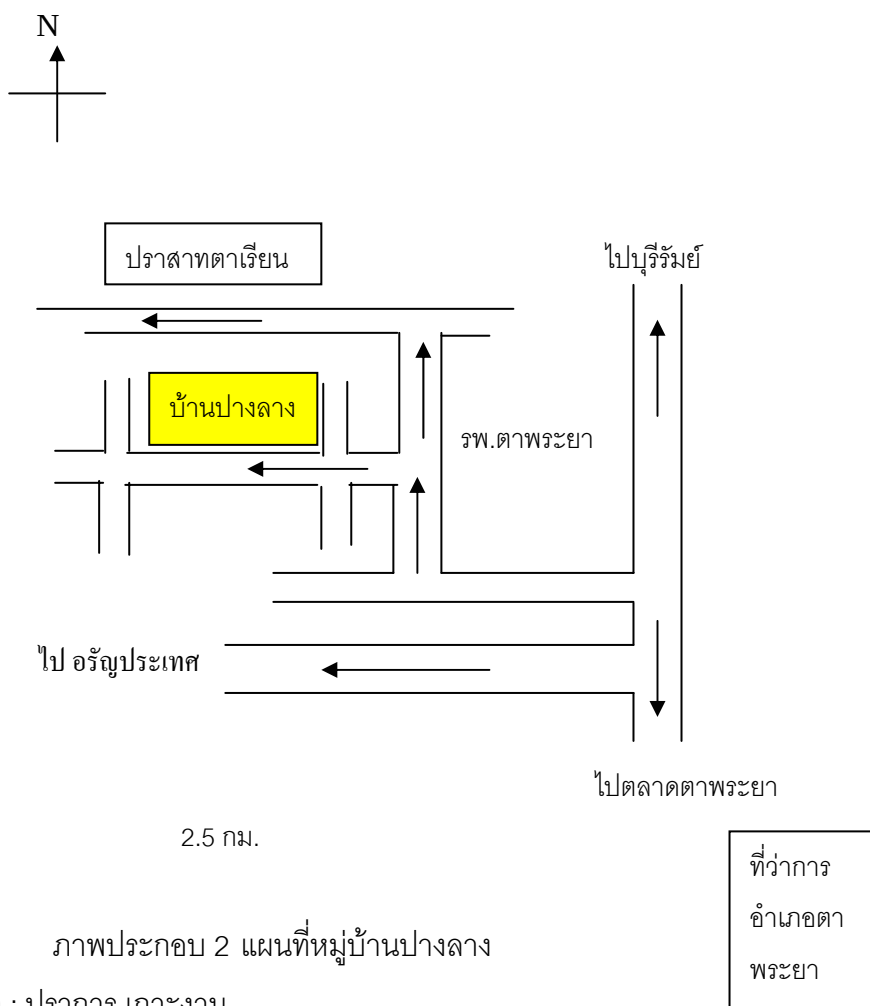
ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสหัวเมือง ได้ทรงแต่งตั้งเจ้าพระยาศุขาคาธร เป็นสมุหเทศาภิบาล มณฑลบูรพา ปกครองมณฑลบูรพา ครั้นเจ้าพระยาศุขาคาธร ถึงแก่อนิจกรรม เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ได้รับตำแหน่งแทน เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ชอบเที่ยวป่าล่าสัตว์ มีชาวบ้านพรานป่าบ้านกุดเวียน คนหนึ่งชื่อ พรานเหมือน เป็นผู้ชำนาญในการล่าสัตว์ จึงได้รับแต่งตั้งเป็นคนแรกของบ้านกุดเวียนเก่าและให้นามสกุลว่า “เย็นประสพ”

1.3 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

พื้นที่บริเวณหมู่บ้านปางกลาง แต่เดิมเป็นป่าชาวบ้านเรียกกันว่าโคกหนองปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา มีความอุดมสมบูรณ์มาแต่อดีต เป็นที่ตั้งของบ้านเลี้ยงช้างในอดีต ขณะพักทัพ ประกอบไปด้วยป่าโปร่ง พืชพันธุ์ธัญญาหาร และสัตว์ป่า มีหนองน้ำและน้ำขังตลอดทั้งปี จึงมีผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนทำมาหากินในบริเวณนี้ตั้งแต่อดีต มีปราสาทตาเจียล ทรัพย์สินถูกโจรกรรมไปสิ้นแล้ว ยังคงเหลือคูน้ำล้อมรอบ มีต้นไม้ปกคลุมพื้นที่ปราสาท

ต่อมาปี 2495 มีกลุ่มโจรเขมรปล้นบ้านตาพระยา ได้ต้อนโค กระบือ และนำทรัพย์สินอื่นๆ ไปจนหมด ชาวตาพระยาได้รับความเดือดร้อน ไม่มีโคกระบือใช้ทำนา ชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง นำโดยชาวบ้านตาพระยา 4 ท่าน ได้แก่ 1.นายแวน บุตรคง 2.นายแคน บุตรคง 3. นายอุ้น สุดทอง และนายซ่อม เย็นอุดม ได้นำครอบครัวย้ายเข้ามาจับจองที่ดินทำกินเป็นลำดับแรก ต่อมาครอบครัวย้ายเข้ามาอยู่รวมกับประมาณ 15 ครอบครัว ในปี พ.ศ. 2510 ทางอำเภอได้แต่งตั้ง นายซ่อม เย็นอุดม เป็นผู้ช่วยสารวัตร ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี (เดิม) มีผู้คนอพยพมาจากตาพระยานางรองบุรีรัมย์ เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายกว้าง เกตุพงษ์ (กว้าง เกตุพงษ์. 2549: สัมภาษณ์)

ในปี พ.ศ. 2521 ทางอำเภอได้อนุมัติให้ตั้งเป็นหมู่บ้านปางกลาง หมู่ที่ 16 แต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายรัตน์ ศรีสวัสดิ์ อยู่ในตำแหน่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 – 2527 และแยกเป็นหมู่ 2 มีนายกวง เกตุพงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม 2527 ถึง วันที่ 7 ตุลาคม 2541 และปัจจุบันนายบุญจันต์ เกตุพงษ์ ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2546

ภาพประกอบ 2 แผนที่หมู่บ้านปางกลาง
ที่มา : ปราการ เกะงาม

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง

หมู่บ้านปางกลาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ในภาคตะวันออก มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 338 กิโลเมตร มีจำนวนพื้นที่ทั้งสิ้น 1,508 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อบ้านห้วย หมู่ที่ 7 ตำบลตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อบ้านแก้วเพชรพลอย หมู่ที่ 8 ตำบลตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อบ้านตาพระยา หมู่ที่ 1 ตำบลตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 5 ตำบลตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ภูมิอากาศ

อุณหภูมิสูงสุด 38 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ย 29 องศาเซลเซียส

ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – กันยายน มีอุณหภูมิเฉลี่ย 25 องศาเซลเซียส

ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – มกราคม มีอุณหภูมิเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส

แหล่งน้ำ

หมู่บ้านปางกลาง มีแหล่งน้ำ ได้แก่ หนองน้ำ ฝายน้ำล้น บ่อสาธารณะดังนี้

1. หนองปางกลาง	1 แห่ง
2. ฝายน้ำล้น	1 แห่ง
3. หนองเวียน	1 แห่ง
4. คลองแพง	1 สาย
5. บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ	3 บ่อ
6. บ่อน้ำตื้นสาธารณะ	9 บ่อ

การคมนาคม

หมู่บ้านปางกลาง มีเส้นทางภายในหมู่บ้าน 5 เส้นทาง และเส้นทางจากภายนอกเข้าพื้นที่ 1 เส้นทาง คือถนนสายตาพระยา – กุดเวียน แยกจากเส้นทางสายตาพระยา บุรีรัมย์ เลี้ยวซ้ายบริเวณด้านข้างโรงพยาบาลตาพระยาเข้าถนนสายตาพระยา – กุดเวียน ประมาณ 2 กิโลเมตร ถึงทางแยกเลี้ยวขวาเข้าหมู่บ้านปางกลาง

การปกครอง ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชากร

บ้านปางกลางมีจำนวนครัวเรือน 170 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 582 คน เป็นชาย 290 คน เป็นหญิง 292 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและปศุสัตว์ ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

การบริหารและการปกครอง

บ้านปางกลาง อยู่ในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา มีนายบุญจินต์ เกตุพงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่วันที่ 20 พฤศจิกายน 2546 ถึงปัจจุบัน มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีการแบ่งกลุ่มการปกครองบ้าน จำนวน 6 กลุ่ม คือ กลุ่มซื้อตรง กลุ่มชาติชาย กลุ่มสายธาร กลุ่มการเกษตร กลุ่มเขตพัฒนา มีคณะกรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัย 16 คน มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน 2 แห่ง

ลักษณะทางสังคม

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ เป็นรายได้หลัก มีความเข้มแข็งในการจัดระบบการเงินของหมู่บ้าน มีกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว มีร้านค้าสาธิต กองทุนยา กลุ่มสตรีแม่บ้าน กองทุนกลุ่มเลี้ยงไก่

การเกษตรกรรม

มีการทำไร่ ทำนา ทำสวน เป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่ทำไร่ 1,335 ไร่ พื้นที่ทำนา 1,284 ไร่ ทำสวน 64 ไร่ ผลผลิตด้านการเกษตรได้มันสำปะหลัง ข้าวหอมมะลิ จำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม ประมาณ 140 ครัวเรือน

การปศุสัตว์และการประมง

ประชาชนมีรายได้จากการเลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว มีการเลี้ยงปลาในบ่อปูน และจับปลาในแหล่งน้ำ เพื่อการบริโภค และจำหน่ายในชุมชน

ศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม

ศาสนาและความเชื่อ

ประชาชนในพื้นที่บ้านปางกลาง นับถือศาสนาพุทธ 100% โดยประกอบศาสนกิจที่วัดตาพระยา หมู่ 1 ตำบลตาพระยา ยังสืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยการบวชตามประเพณีนิยม ร่วมทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและเทศกาลต่างๆ อยู่เสมอ เช่น บุญสงกรานต์ บุญกลางบ้าน บุญเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา บุญสาด บุญเทศน์มหาชาติ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ความเชื่อในเรื่องภูษาแม่ผดเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ความผิดปกติของร่างกาย ความไม่สบายใจ ข้อขัดข้องในการดำเนินชีวิต มีการเริ่มต้นจากการเสี่ยงทายกับแม่หมอบ เพื่อทราบว่าการรักษาอาการเจ็บป่วยจะต้องแก้ไขด้วยการทำพิธีบูชาเทพประจำตัวของผู้ป่วย ผู้เกี่ยวข้องในครอบครัวและชุมชน จะต้องช่วยกันตั้งปะรำพิธีบูชาเทพขึ้น โดยนำกระโถมครุ เข้าร่วมในพิธี มีดนตรีประกอบการรำบวงสรวง อัญเชิญเทพประจำตัวประทับร่างทรง เพื่อบอกความต้องการให้แก้ไข หากแก้ไขถูกต้องก็จะหายอาการเจ็บป่วย

ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีสำคัญในท้องถิ่น ได้แก่

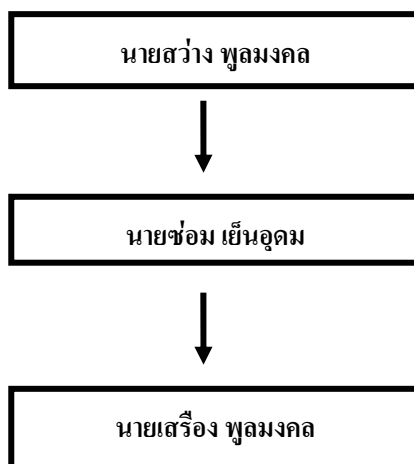
1. ประเพณีวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน มีการโยงสายสิญจน์ไปทั่วหมู่บ้าน
2. ประเพณีวันทำบุญหมู่บ้าน เดือน 5 ชาวบ้านร่วมกันทำบุญหมู่บ้าน มีพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์

3. ประเพณีสงกรานต์ วันที่ 13 เดือน 5 แห่งพระ ขนทรายเข้าวัด และทุกคนบิณฑบาต ร่วมน้ำ ผู้ใหญ่ มอบของขำร่วยให้ผู้สูงอายุ
4. ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณเดือนกรกฎาคม หรือเดือน 8 เป็นเทศกาลเข้าพรรษา ประชาชนร่วมกันแห่เทียนพรรษา และปลูกต้นไม้
5. ประเพณีทำบุญสารท (แซนโดนตา) แรม 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นประเพณีที่สำคัญที่ ลูกหลานต้องทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ
6. ประเพณีออกพรรษา ประมาณเดือนตุลาคม เดือน 11 มีพิธีทำบุญตักบาตรออกพรรษา
7. ประเพณีลอยกระทง ประมาณเดือนพฤศจิกายน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ประชาชนร่วมลอย กระทงที่วัดตาพระยา และในคลอง ฝายในหมู่บ้าน

1.4 ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

มโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรม ดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะการแสดงพื้นบ้าน วงมโหรีพื้นบ้านปางกลาง ได้รับความนิยม และมีชื่อเสียงมากที่สุดในจังหวัดสระแก้ว มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก่อตั้งโดยนายสว่าง พูลมงคล (เสียชีวิต เมื่อปี พ.ศ.2534) และนายช่อม เย็นอุดม ซึ่งได้ไปศึกษาการบรรเลงมโหรีจากครูมโหรีชาวเขมรที่ ตำบลสวายจิก อำเภอทมิฬ จังหวัดบันเตียเมียนเซิน (บันทายมีชัย) ราชอาณาจักรกัมพูชา ต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2510 นายสว่าง พูลมงคล และนายช่อม เย็นอุดม ก่อตั้งวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วขึ้นโดยมีนายสว่าง พูลมงคลเป็นหัวหน้าวงรวบรวมสมาชิกภายในหมู่บ้านปางกลางและ ลูกหลานนำมาฝึกหัดมโหรีจนสามารถออกแสดงในงานพิธีต่างๆ ได้และยังคงสืบทอดจนถึงทุกวันนี้ หลังจากนายสว่าง พูลมงคลเสียชีวิตไปเมื่อปี พ.ศ. 2534 นายช่อม เย็นอุดมได้เป็นหัวหน้าวงต่อมาแต่ เนื่องจากปัจจุบันชราภาพมากแล้วจึงให้นายเสรีอน พูลมงคล เป็นหัวหน้าวงและบริหารจัดการวงมโหรี พื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง โดยได้รับความสนับสนุนจากชุมชนและผู้ใหญ่บุญจีน เกตุพงษ์ ผู้ใหญ่บ้าน ปางกลาง ปัจจุบันวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

แผนผังลำดับหัวหน้าวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง

ภาพประกอบ 3 วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ขณะบรรเลง

2. องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ซึ่งประกอบด้วย

2.1 นักดนตรี

ภาพประกอบ 4 นายนายช่อม เย็นอุดม ครูประจำวง

นายช่อม เย็นอุดม อายุ 84 ปีเกิดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2467 อยู่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรของนายโปย กับนางเคียบ เย็นอุดม สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางรุน เย็นอุดม มีบุตร 7 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา)

เครื่องดนตรีที่บรรเลง ขลุ่ย ตำแหน่งในวงเป็นอาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้รับการสืบทอดการบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้านปางกลางจากอาจารย์ที่กัมพูชา

ภาพประกอบ 5 นายเสีรื่อง เย็นอุดม หัวหน้าวง

นายเสีรื่อง เย็นอุดม อายุ 50 ปี เกิดเมื่อ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2499 อยู่บ้าน เลขที่ 48 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรนายช่อม กับนางรุน เย็นอุดม สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางเลื่อม เย็นอุดม มีบุตร จำนวน 3 คน

นางหนึ่งฤทัย เย็นอุดม อายุ 31 ปี

นายเทนร เย็นอุดม อายุ 28 ปี

นายสุรเดช เย็นอุดม อายุ 24 ปี

จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เป็นหัวหน้าประจำวง ได้รับการสืบทอดการบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้านปางกลางจากตา และปู่

ภาพประกอบ 6 นายพิมล พูลมงคล

นายพิมล พูลมงคล อายุ 36 ปี เกิดเมื่อ วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ 2514 อยู่บ้านเลขที่ 148 หมู่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระ อำเภوتاพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรนายปลอง กับนางหัน พูลมงคล สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรส กับนางสวี่ สุขแก้ว มีบุตร 2 คน คือ

เด็กหญิงสุวิวรรณ พูลมงคล อายุ 13 ปี

เด็กชายสมพงษ์ พูลมงคล อายุ 11 ปี

จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือ ซอด้วง ได้รับการสืบทอดมาจากนายสว่าง พูลมงคล เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือเพลง อาเล

ภาพประกอบ 7 นายไล ปานไชย

นายไล ปานไชย อายุ 61 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46 หมู่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว นายสวิง กับนางลิม ปานไชย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางลี้ ปานไชย มีบุตรจำนวน 2 คน

นายสมชาย ปานไชย อายุ 35 ปี

นายสมชอบ ปานไชย อายุ 21 ปี (เสียชีวิต)

จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือไตรอู ได้รับการสืบทอดมาจากปู่

ภาพประกอบ 8 นายพาย พูลมงคล

นายพาย พูลมงคล อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรนายสว่าง กับนางเสมียน พูลมงคล สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางสายหยุด เลิศกุล มีบุตรจำนวน 3 คน

นางสุมิตตา พูลมงคล

นางจินดา พูลมงคล

นายสำเภา พูลมงคล

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรี คือ กลอง ได้รับการสืบทอดมาจาก นายสว่าง พูลมงคล เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือเพลง อาเล

ภาพประกอบ 9 นายวิสัย พูลมงคล

นายวิสัย พูลมงคล อายุ 50 ปี อยู่เลขที่ 688 หมู่ 1 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรนายแสง กับนางเฮือน พูลมงคล สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางกิมรัตน์ จันทร์เกษ มีบุตรจำนวน 2 คน

นางสาวจุฑามาศ พูลมงคล

นางสาวจันจิรา พูลมงคล

จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือ ขลุ่ย ได้รับการสืบทอดมาจากนายสว่าง พูลมงคล เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือ เพลงอาเล

ภาพประกอบ 10 นายเลง พิมพ์สมพร

นายเลง พิมพ์สมพร อายุ 58 ปี อยู่บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว บิดาชื่อนายหวาด กับนางห่ม พิมพ์สมพร สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางห่ม พิมพ์สมพร มีบุตรจำนวน 2 คน

นายพิรพงษ์ พิมพ์สมพร อายุ 28 ปี

นางวิลาวัลย์ พิมพ์สมพร อายุ 22 ปี

จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ประกอบอาชีพเกษตรกร (ทำนา) เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือ จะเข้ ได้รับการสืบทอดมาจากบิดา เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือเพลง อาเล

ภาพประกอบ 11 นายทองคำ พูลมงคล

นายทองคำ พูลมงคล อายุ 55 ปี เกิดเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ 2496 อยู่บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรนายสว่าง กับนางเสมียน พูลมงคล สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางล้อม พูลมงคล มีบุตร 2 คน คือ

นางกิมฮวด พูลมงคล

นางสาวศศิธร พูลมงคล

จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ประกอบอาชีพเกษตรกร (ทำนา) เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือ ขิม ได้รับการสืบทอดมาจากนายสว่าง พูลมงคล เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือเพลง อาเล

ภาพประกอบ 12 นายสุเพียร ฉลาดเจริญ

นายสุเพียร ฉลาดเจริญ อายุ 40 ปี เกิดเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 อยู่บ้านเลขที่ 167 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตรนายปาน กับนางทองมล ฉลาดเจริญ สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางธิดา ฉลาดเจริญ มีบุตรจำนวน 2 คน

เด็กหญิงกมลลักษณ์ ฉลาดเจริญ อายุ 13 ปี

เด็กชายชินวัตร ฉลาดเจริญ อายุ 2 ปี

จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 อาชีพ ทำนา เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือ ฉิ่ง ได้รับการสืบทอดมาจากนายสว่าง พูลมงคล เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือเพลง อาเล

ภาพประกอบ 13 นายพินิจ พูลมงคล

นายพินิจ พูลมงคล อายุ 35 ปี เกิดเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2515 ภูมิลำเนาอยู่ บ้านเลขที่ 141 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นบุตร นายสว่าง กับนางเสเรียน พูลมงคล สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สมรสกับนางสุภาพร พูลมงคล มีบุตรจำนวน 1 คน คือ เด็กหญิงกานต์สินี พูลมงคล อายุ 7 ปี

จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 อาชีพ รับจ้าง เครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงมโหรีคือ ฉาบ ได้รับการสืบทอดมาจากนายสว่าง พูลมงคล เพลงที่ใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกคือเพลง อาเล

2.2 พิธีกรรมก่อนการบรรเลง

จากการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว พบว่านักดนตรีมีความเชื่อในเรื่องพิธีการไหว้ครู เพื่อช่วยเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในการบรรเลง ให้การบรรเลงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยไม่มีอุปสรรค และหากไม่ได้ไหว้ครูก่อนการบรรเลง ก็เชื่อว่าจะมีเหตุทำให้การบรรเลงมีอุปสรรค บรรเลงไม่เข้ากัน ทำให้ขาดความไพเราะในวงเป็นต้น ดังนั้นวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว จึงมีพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลงในแต่ละครั้ง ซึ่งเจ้าภาพจะนำเครื่องกำนัลมามอบให้กับหัวหน้าวงเพื่อทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง เพื่อเป็นการบูชาและบอกกล่าวครูอาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ให้เกิดความเป็นสิริมงคล โดยมีขั้นตอนพิธีการไหว้ครูดังต่อไปนี้

1. เครื่องกำนัลบูชาครูดนตรี ประกอบด้วย

- กรวยดอกไม้ ภูบเทียน จัดเป็นขันห้า
- ผ้าขาว 5 ผืน
- เหล้า 1 ขวด
- บุหรี่ 1 ซอง
- เงิน 12 บาท
- น้ำมันต์ 1 ขัน

ภาพประกอบ 14 เครื่องกำนลในพิธี

2. เจ้าภาพยกเครื่องกำนลบูชาครูมอบให้กับหัวหน้าวงมโหรี เพื่อทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง

ภาพประกอบ 15 เจ้าภาพมอบเครื่องกำนลแก่หัวหน้าวง

3. เมื่อเจ้าภาพนำเครื่องกำนัลบูชาครูมอบให้ครบถ้วนแล้ว สมาชิกในวงก็จะนำเครื่องดนตรีของตนมาวางรวมกัน และนั่งเป็นวงรอบเครื่องดนตรี จากนั้นหัวหน้าวงจุดธูปเทียน เทเหล้าใส่แก้ว กล่าวบทบูชาครู บอกกล่าวครูอาจารย์ ครูพฤษโนกา และทำน้มนต์

ภาพประกอบ 16 การทำน้มนต์

4. เมื่อกล่าวบทบูชาครูจบแล้ว หัวหน้าวงจะเสกเหล้า และพรมน้ำเหล้าจากแก้วด้วยดอกไม้ที่นำมาบูชา พรมใส่เครื่องดนตรี และสมาชิกในวงมโหรี เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนการบรรเลง

ภาพประกอบ 17 หัวหน้าวงพรมน้มนต์ให้กับสมาชิก

5. หัวหน้าวงรินเหล้าใส่เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูดนตรีที่ประจำในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด จากนั้นจึงเริ่มบรรเลงเพลงอาเร่ ด้วยเพลงโหมโรง เพื่อเป็นการบูชาครูก่อนที่จะบรรเลงเพลงอื่นๆ ต่อไป

ภาพประกอบ 18 รินเหล้าใส่เครื่องดนตรี เพื่อบอกกล่าวครูดนตรี

2.3 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า เป็นหลัก จากการศึกษาเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงมีดังนี้

1. ไตรวกลาง หรือชอกกลาง	1	คัน
2. ไตรวแซ หรือด้วง	1	คัน
3. ไตรวอุ หรือชอกอุ	1	คัน
4. จะเข้	1	ตัว
5. ซิม	1	ตัว
6. โคย หรือขลุ่ย	1	เลา
7. สโกว หรือโพน	1	ใบ
8. ฉิ่ง	1	คู่
9. ฉาบเล็ก	1	คู่

1. ไตรวงกลาง

ภาพประกอบ 19 รูปร่างลักษณะของไตรวงกลาง

ภาพประกอบ 20 ขณะบรรเลงไตรวงกลาง

รูปร่างลักษณะ

เป็นเครื่องดนตรีประเภทสี ทำด้วยไม้ กล้องเสียงซึ่งด้วยหนัง มีช่องเสียงอยู่ด้านตรงข้ามหน้าซอ ใช้สายลวดมี 2 สาย คันชักอยู่ระหว่างสาย คันซอยาว 84 ซม. มีลูกบิดอยู่ตอนบน ออกซอใช้รัดด้วยเชือก

การเทียบเสียง

ไตรวงกลางจะเทียบเสียงกับโคยเป็นหลัก โดยระดับเสียงของไตรวงกลางจะขึ้นเสียงเป็น คู่ 5 คือสายทุ้มขึ้นเสียงโด สายเอกขึ้นเสียงซอล

ตำแหน่งนิ้วของไตรวงกลาง

สาย	ตำแหน่งการวางมือซ้าย				
	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	เสียงเร	เสียงมี	เสียงฟา	เสียงซอล	เสียงลา
สายทุ้ม	เสียงซอล	เสียงลา	เสียงที	เสียงโด	-

วิธีการบรรเลง

ในการบรรเลงของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว โตรวกลางจะบรรเลงเป็นผู้นำวง และคลอประสานไปกับเครื่องดนตรีอื่นๆ และบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีบรรเลงทำนองชนิดอื่น

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงอาเล เพลงอมตุ๊ก เป็นต้น

2. โตรวแซ

ภาพประกอบ 21 รูปร่างลักษณะของโตรวแซ

ภาพประกอบ 22 ขณะบรรเลงโตรวแซ

รูปร่างลักษณะ

เป็นเครื่องดนตรีประเภทสี มีเสียงแหลมสูง บรรเลงโดยใช้คันชักสี กล้องเสียงทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ขึงหน้าด้วยหนัง มีช่องเสียงอยู่ด้านตรงข้าม คันทวนทำด้วยไม้เนื้อแข็งยาว 79 ซม. มีลูกบิดขึ้นสายอยู่ตอนบน ใช้สายลวด มี 2 สาย คันชักอยู่ระหว่างสาย คันชักยาวประมาณ 50 ซม.

การเทียบเสียง

โตรวแซจะเทียบเสียงกับโคยเป็นหลัก โดยระดับเสียงของโตรวแซจะขึ้นเสียงเป็น คู่ 5 คือ สายทุ้มขึ้นเสียงซอล สายเอกขึ้นเสียงเร

ตำแหน่งนิ้วของไตรวแซ

สาย	ตำแหน่งการวางมือซ้าย				
	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	เสียงเร	เสียงมี	เสียงฟา	เสียงซอล	เสียงลา
สายทุ้ม	เสียงซอล	เสียงลา	เสียงที	เสียงโด	-

วิธีการบรรเลง

ในการบรรเลงของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ไตรวแซจะบรรเลงคลอประสานไปกับเครื่องดนตรีอื่นๆ และบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีบรรเลงทำนองชนิดอื่น

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงสืนวน เพลงอมตุ๊ก เป็นต้น

3. ไตรวอู

ภาพประกอบ 23 รูปร่างลักษณะของไตรวอู

ภาพประกอบ 24 ขณะบรรเลงไตรวอู

รูปร่างลักษณะ

เป็นเครื่องดนตรีประเภทสี มีเสียงทุ้มกังวาน เป็นเครื่องดนตรีที่ชาวบ้านทำขึ้นมาเอง กล้องเสียงทำด้วยกะโหลกมะพร้าว ฝาด้านหนึ่งออก ซึงหน้าด้วยหนังงู ด้านตรงข้ามเป็นกล่องเสียงคันซอ ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ยาว 89 ซม. คันทวนมีลูกบิดซึ่งสาย 2 สาย ซึ่งเป็นสายลวด คันชักอยู่ระหว่างสาย ยาวประมาณ 50 ซม. ใช้สายเอ็นซึ่งให้ตึง ญด้วยยางสนเพื่อให้สืมีเสียง

การเทียบเสียง

โตรวอจะเทียบเสียงกับโคยเป็นหลัก โดยระดับเสียงของโตรวอจะขึ้นเสียงเป็น คู่ 5 คือสาย
ทุ้มขึ้นเสียงโด สายเอกขึ้นเสียงซอล

ระบบเสียง

ตำแหน่งนิ้วของโตรวอ

สาย	ตำแหน่งการวางมือซ้าย				
	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	เสียงซอล	เสียงลา	เสียงที	เสียงโด	เสียงเร
สายทุ้ม	เสียงโด	เสียงเร	เสียงมี	เสียงฟา	-

วิธีการบรรเลง

ในการบรรเลงของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว โตรวอจะบรรเลงเป็นผู้
ตามในวง และคลอประสานไปกับเครื่องดนตรีอื่นๆ และบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีบรรเลง
ทำนองชนิดอื่น

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงอาเล เพลงไหมโรง
 เป็นต้น

4. จะเข้

ภาพประกอบ 25 รูปร่างลักษณะของจะเข้

ภาพประกอบ 26 ขณะบรรเลงจะเข้

รูปร่างลักษณะ

เป็นเครื่องสายชนิดหนึ่ง ใช้วางติดกับพื้น ตัวจะเข้ทำด้วยไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ขนุน ขุดเป็นโพรง มีช่องเสียงอยู่ข้างล่าง ยาว 120 ซม. มีสาย 2 สาย สาย 1 – 2 ทำด้วยสายเอ็น มีนมปรับเสียง 12 นม ติดด้วยไม้

การเทียบเสียง

จะเข้จะเทียบเสียงกับโคยเป็นหลัก โดยระดับเสียงของจะเข้จะขึ้นเสียงเป็น คู่ 4 คือสายทุ้ม ขึ้นเสียงซอล สายเอกขึ้นเสียงโด

ระบบเสียง

ตำแหน่งนิ้วของจะเข้

สาย	ตำแหน่งการวางมือซ้าย												
	สายเปล่า	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
สายเอก	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล
สายทุ้ม	ช	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด	ร	ม

วิธีการบรรเลง

ในการบรรเลงของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว จะเข้จะบรรเลงประสานไปกับเครื่องดนตรีอื่นๆ และบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีบรรเลงทำนองชนิดอื่น

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงอาเล เพลงโหมโรง เป็นต้น

5. ขิม

ภาพประกอบ 27 รูปร่างลักษณะของขิม

ภาพประกอบ 28 ขณะบรรเลงขิม

รูปร่างลักษณะ

ซิมเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีเสียงกังวานไพเราะ ใช้สายโลหะซึ่งตามขวาง พาดแผ่นไม้ที่เป็นกล่องเสียงด้านล่าง มีไม้สำหรับตี ที่หัวไม้ตีหุ้มด้วยยางหรือหนัง ลำตัวมีขนาดยาว 80 ซม.

การเทียบเสียง

ซิมจะเทียบเสียงกับโคยเป็นหลัก โดยระดับเสียงของซิมจะเทียบเสียงให้เป็นระบบ 7 เสียง เท่าๆ กัน

ระบบเสียง

ตำแหน่งเสียงของซิม

เสียง/หย่อง	ตำแหน่งเสียงซิม						
	1	2	3	4	5	6	7
สูง	ที	โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา
กลาง	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด	เร
ต่ำ	ลา	ที	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

วิธีการบรรเลง

ในการบรรเลงของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ซิมจะบรรเลงประสานไปกับเครื่องดนตรีอื่นๆ และบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีบรรเลงทำนองชนิดอื่น

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงอาเล เพลงโหมโรง เป็นต้น

6. โคย

ภาพประกอบ 29 รูปร่างลักษณะของโคย

ภาพประกอบ 30 ขณะบรรเลงโคย

รูปร่างลักษณะ

โดยเป็นเครื่องเป่า ทำด้วยไม้ไผ่ มีรูบังคับเสียง 7 รู รูนิ้วค้ำ 1 รู ลักษณะคล้ายขลุ่ยเพียงออของภาคกลาง ขนาดยาว 37 ซม.

การเทียบเสียง

ระบบเสียงเป็นชนิด 7 เสียงเท่าๆ กัน

ระบบเสียง

ตำแหน่งนิ้วของโคย

นิ้วค้ำ								
รูที่ 7								
รูที่ 6								
รูที่ 5								
รูที่ 4								
รูที่ 3								
รูที่ 2								
รูที่ 1								
เสียง	ด	ร	ม	ฟ	ซ	ล	ท	ด้อย

วิธีการบรรเลง

ในการบรรเลงของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว โดยจะบรรเลงคลอประสานและโหยหวน หรือหยอกล้อไปกับเครื่องดนตรีอื่นๆ และบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีบรรเลงทำนองชนิดอื่น

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงอาเล เพลงไหมโรง เป็นต้น

7. สโกว

ภาพประกอบ 31 รูปร่างลักษณะของสโกว

ภาพประกอบ 32 ขณะบรรเลงสโกว

รูปร่างลักษณะ

รูปร่างคล้ายโทนภาคกลาง ทำด้วยไม้ขนุน ซึ่งหน้าด้วยหนังงูหน้าเดียว ซึ่งให้ตึงด้วยเชือก ขนาดหน้ากลางเส้นผ่าศูนย์กลาง 16 ซม. ยาว 35 ซม. ตีด้วยมือเปล่า

การเทียบเสียง

ไม่แน่นอนแล้วแต่ความตึงของหนังกลอง ตัวของโทนจะตีเป็นเสียง โຈ່ง – ทັม สำเนียงอื่นแล้วแต่จะตี

จังหวะหน้าทับของสโกว

แบบที่ 1

ปะปะปะปะ	-ครึ้มครึ้มครึ้ม	ปะปะปะปะ	-ครึ้มครึ้มครึ้ม	ปะปะปะปะ	-ครึ้มครึ้มครึ้ม	ปะปะปะปะ	-ครึ้มครึ้มครึ้ม
----------	------------------	----------	------------------	----------	------------------	----------	------------------

แบบที่ 2

-- --ปะ	-ตุ้ม-ตุ้ม	-ตุ้มตุ้มปะ	-ตุ้ม-ตุ้ม	-- --ปะ	-ตุ้ม-ตุ้ม	-ตุ้มตุ้มปะ	-ตุ้ม-ตุ้ม
---------	------------	-------------	------------	---------	------------	-------------	------------

วิธีการบรรเลง

ใช้ตีกำกับจังหวะหน้าทับ ร่วมกับฉิ่ง ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

บทเพลงที่นิยมบรรเลง

เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น เพลงอาเล เพลงโหมโรง เป็นต้น

8. จิ้ง

ภาพประกอบ 33 รูปร่างลักษณะของจิ้ง

ภาพประกอบ 34 ขณะบรรเลงจิ้ง

รูปร่างลักษณะ

จิ้ง เป็นเครื่องดีสำหรับควบคุมจังหวะในวงดนตรีทำด้วยโลหะผสม เป็นรูปคล้ายถ้วยขนาดเล็ก ค่อนข้างหน้าตรงกลางมีรูร้อยเชือกติดกันเป็นคู่ๆ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 – 7 ซม.

วิธีการบรรเลง

การตีจิ้งผู้บรรเลงจะใช้ฝ่าจิ้งทั้ง 2 ข้างกระทบกัน เพื่อให้เกิดเสียงกังวานเป็นเสียงจิ้ง หรือตีจิ้ง แล้วกดฝ่าจิ้งทั้ง 2 ข้างเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดเสียงดับ ใช้เป็นเครื่องควบคุมจังหวะ ร่วมกับสโกวในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

8. ฉาบ

ภาพประกอบ 35 รูปร่างลักษณะของฉาบ

ภาพประกอบ 36 ขณะบรรเลงฉาบ

รูปร่างลักษณะ

ฉาบ เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะ รูปร่างคล้ายจาน ทำด้วยโลหะบางกว่าฉิ่งเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 12 ซม.

วิธีการบรรเลง

ใช้ตีกระทบขัดกับทำนองหลักของฉิ่ง ซึ่งใช้เป็นเครื่องประกอบจังหวะบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีอื่นๆ ในวงมโหรี เพื่อให้มีความสนุกสนานมากขึ้น

2.4 เพลงที่ใช้ในการบรรเลง

บทเพลงวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางจังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่เป็นการฝึกหัดต่อๆ กันมา มีการบันทึกเป็นโน้ตตัวเลขในบางเพลง เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้านในปัจจุบัน มีทั้งเพลงมโหรีดั้งเดิม เช่น เพลงอาเล เพลงอมตุ๊ก เพลงไวตะโล๊ป และเพลงไทยเดิม เช่น เพลงสีนวล เพลงแสงเทียน (ลาวเสียงเทียน) ลอยกระทง ซึ่งบันทึกเป็นโน้ตไทยได้ดังนี้

เพลงอาเล

----	- ช - ร	ม ร ท ร	- ม - ช	ช ล ช ช	ร ม ร ร	ช ม ร ท	ร ล ท ร
ช ม ร ท	ร ม ช ร	ม ร ท ร	ช ม ล ช	ช ล ช ช	ร ม ร ร	ช ม ร ท	ร ล ท ร
(----	- ช ล ท	- ล - ช	ร ช ล ท	- ร ร ร	ท ม ร ท	- ร - ล	ช ท ล ช)
- ฟ ช ล	- ท - ร	ม ร ท ร	- ม - ช	ช ล ช ช	- ร ร ร	ช ม ร ท	ร ล ท ร
ช ม ร ท	ร ม ช ร	ม ร ท ร	- ม - ช	ช ล ช ช	- ร ร ร	ช ม ร ท	ร ล ท ร
(----	- ช ล ท	- ล - ช	ร ช ล ท	- ร ร ร	ท ม ร ท	- ร - ล	ช ท ล ช)
- ฟ ช ล	- ท - ร	ม ร ท ร	- ม - ช				

เพลงอมตูก

(----	----	ล ฟ ม ร	- ม - ฟ	ม ร ม ฟ	- ล - ท	ร ม ร ท	- ล - ฟ)
(----	ร ม ฟ ล	--- ล	ช ฟ ม ร	----	ล ท ร ม	ฟ ร ฟ ม	- ร - ท)
--- ล	ท ร ท ท	ล ฟ ม ฟ	ม ร ร ร	ฟ ม ร ม	ร ท ท ท	ม ร ท ร	ท ล ล ล
ร ท ล ร	- ม - ฟ	ม ร ม ฟ	- ล - ท	ร ม ร ท	- ล - ฟ		

เพลงไวตะไลป์

(----	ด ร ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ฟ ช	ล ช ฟ ร	ด ร ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ฟ ช)
----	- ร - ฟ	- ฟ ฟ ฟ	ร ช ฟ ร	ฟ ร ด ล	ช ล ด ร	- ฟ ฟ ฟ	ร ช ฟ ร
----	ช ล ด ร	- ฟ ฟ ฟ	ร ช ฟ ร	ฟ ร ด ล	ช ล ด ร	- ฟ ฟ ฟ	ร ช ฟ ร

เพลงแสงเทียน

ท่อน 1							
----	----	- ท ท ท	ล ท ร ล	- ท ล ช	-- ฟ -	ม ร ม ฟ	ล ท ฟ ล
----	----	- ท ท ท	ล ท ร ล	- ท ล ช	-- ฟ -	ม ร ม ฟ	ล ท ฟ ล
- ฟ - ม	- ร - ฟ	-- ร ม	ฟ ม ร ท	-- ร ท	ล ช ล ท	- ร ม ฟ	- ม - ร
- ฟ - ม	- ร - ฟ	-- ร ม	ฟ ม ร ท	-- ร ท	ล ช ล ท	- ร ม ฟ	- ม - ร
							กลับต้น
ท่อน 2							
- ร - ม	ร ร ร ร	(ล ท ล ฟ	ล ม ฟ ล)	----	----	(ล ท ล ฟ	ม ร ฟ ม)
----	----	(ล ท ล ฟ	ล ม ฟ ล)	----	----	(ล ท ล ฟ	ม ร ฟ ม)
----	----	- ฟ - ม	- ร - ฟ	-- ร ม	ฟ ม ร ท	-- ร ท	ล ช ล ท
- ร ม ฟ	- ม - ร	ล ฟ ล ม	ฟ ร ม ฟ	-- ร ม	ฟ ม ร ท	-- ร ท	ล ช ล ท
- ร ม ฟ	- ม - ร						

เพลงสืวนวล

ท่อน 1							
- ล ล ล	- ฟ ล ม	- ร - ม	ล ฟ ฟ ฟ	- ม ร ม	- ฟ - ล	ท ล ร ท	- ล ฟ ม
ร ท ล ร	- ม - ฟ	ล ท ล ฟ	- ม - ร	- ร ม ฟ	- ล - ม	ฟ ม ร ท	ร ล ท ร
							กลับต้น
ท่อน 2							
ร ม ร ร	ร ม ร ร	ม ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	ท ร ท ท	ร ล ท ร	- ร - ม	ฟ ม ล ฟ
ฟ ล ฟ ฟ	ล ล ล ล	ท ล ร ท	ล ฟ ฟ ฟ	ฟ ล ฟ ฟ	ฟ ม ม ม	ฟ ม ร ม	ฟ ม ล ฟ
- ม - ฟ	ล ฟ ม ร	ม ร ล ร	ม ฟ ล ฟ	- ม - ฟ	ล ฟ ม ร	ม ร ฟ ม	- ร ท ร
							กลับต้น

เพลงลอยกระทง

----	- ร - ฟ	- ร - ฟ	- ช - ท	--- ด	- ท - ช	--- ฟ	- ฟ - ร
--- ฟ	- ช - ท	--- ช	- ท --	- ฟ - ช	- ท - ด	- ท - ล	--- ฟ
----	--- ท	--- ท	- ท - ท	----	--- ฟ	--- ฟ	- ฟ - ฟ
--- ท	- ท - ท	--- ด	- ร --	- ร - ด	- ท - ช	- ฟ - ช	- ท - ด
----	--- ร	--- ร	- ร - ร	----	--- ท	--- ท	- ท - ท
--- ท	- ช - ฟ	- ช - ท	- ช - ท	--- ท	- ช - ฟ	- ช - ท	- ช - ท

2.5 โอกาสในการบรรเลง

จากการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว พบว่าโอกาสที่ใช้ในการบรรเลงของวงจะเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีของชาวบ้านปางกลาง ซึ่งจะมีโอกาสในการบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้านดังนี้

1. ประเพณีวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน มีการโยงสายสิญจน์ไปทั่วหมู่บ้าน
2. งานพิธีบูชาแม่มีวด วันที่ 23 เดือนมีนาคม เป็นประเพณีสำคัญของหมู่บ้านเพื่อเซ่นบวงสรวงบูชาเจ้าที่ ผีสง เทวดา ครูอาจารย์ของชาวบ้านปางกลาง
3. ประเพณีวันทำบุญหมู่บ้าน เดือน 5 ชาวบ้านร่วมกันทำบุญหมู่บ้าน มีพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์

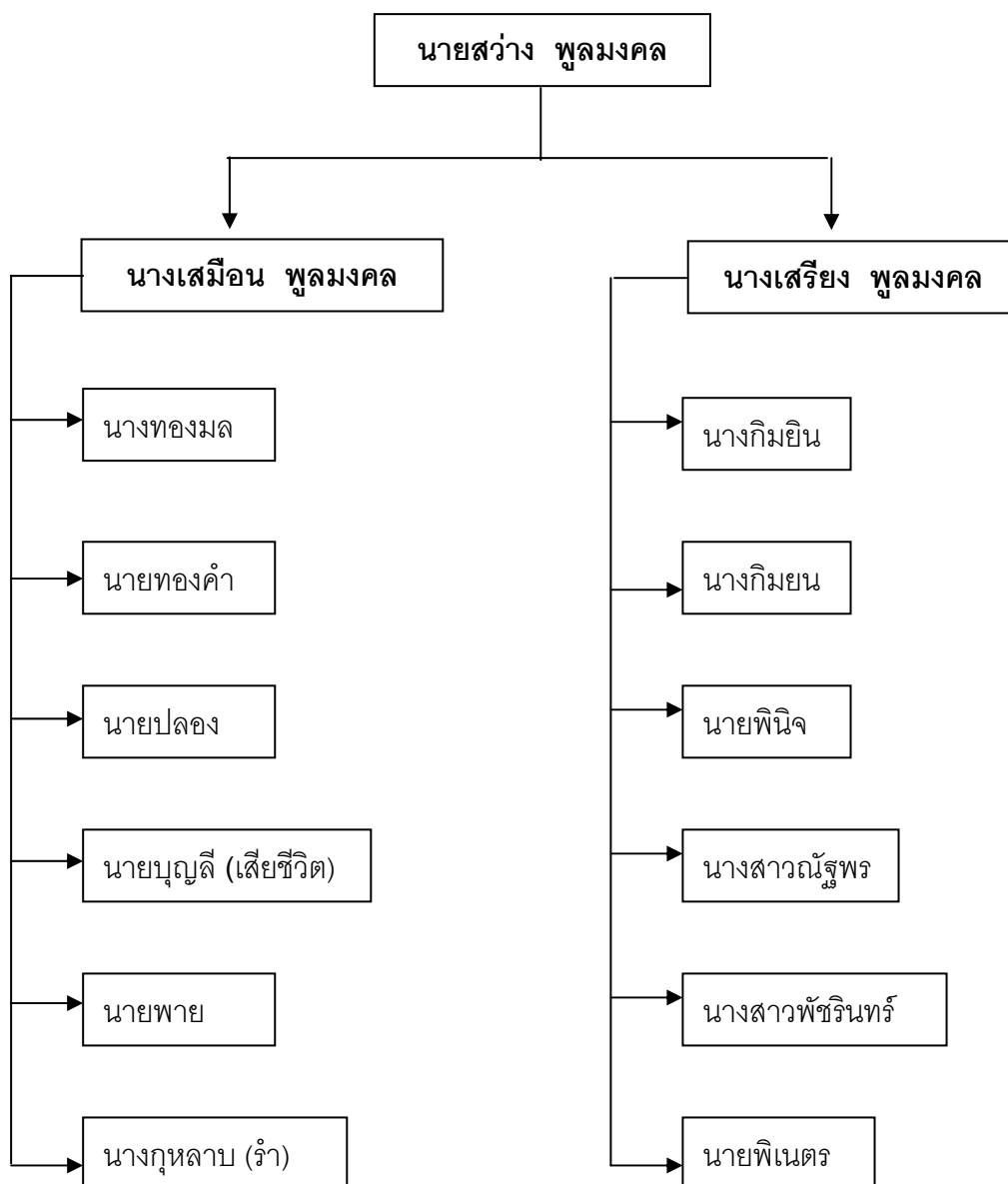
4. ประเพณีสงกรานต์ วันที่ 13 เดือน 5 แห่งพระทรายเข้าวัด และทุกครอบครัวร่วมรดน้ำผู้ใหญ่ มอบของชำร่วยให้ผู้สูงอายุ
5. ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณเดือนกรกฎาคม หรือเดือน 8 เป็นเทศกาลเข้าพรรษา ประชาชนร่วมกันแห่เทียนพรรษา และปลูกต้นไม้
6. ประเพณีทำบุญสารท (แซนโดนตา) แรม 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นประเพณีที่สำคัญที่ลูกหลานต้องทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ
7. ประเพณีการบรณเฑาะว์ทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษา 3 เดือนเป็นประเพณีที่วงมโหรีหมู่บ้านปางกลางถือปฏิบัติสืบมา เพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งจะบรณเฑาะว์ ณ วัดตาพระยา ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา
8. ประเพณีออกพรรษา ประมาณเดือนตุลาคม เดือน 11 มีพิธีทำบุญตักบาตรออกพรรษา
9. งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า
10. การบวชถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมานาน เพื่อสืบพระศาสนา ทดแทนคุณบิดามารดาโดยจะมีการปลงผมนาค ทำขวัญนาค และน่านาคไปอุปสมบทที่วัด โดยวงมโหรีพื้นบ้านปางกลางจะมีการแห่ นาค และบรณเฑาะว์พื้นบ้านตลอดพิธีจนเสร็จงาน
11. งานมงคลสมรส จะมีการนำวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางมาบรณเฑาะว์กล่อมหอ และบรณเฑาะว์ช่วงการทำพิธีผูกข้อมือแต่งงาน
12. งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่
13. งานศพ เป็นประเพณีที่แสดงถึงการไว้อาลัยแก่ผู้เสียชีวิต โดยเมื่อตั้งศพบำเพ็ญกุศล ก็จะมีการนำวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางมาบรณเฑาะว์

2.6 การสืบทอด

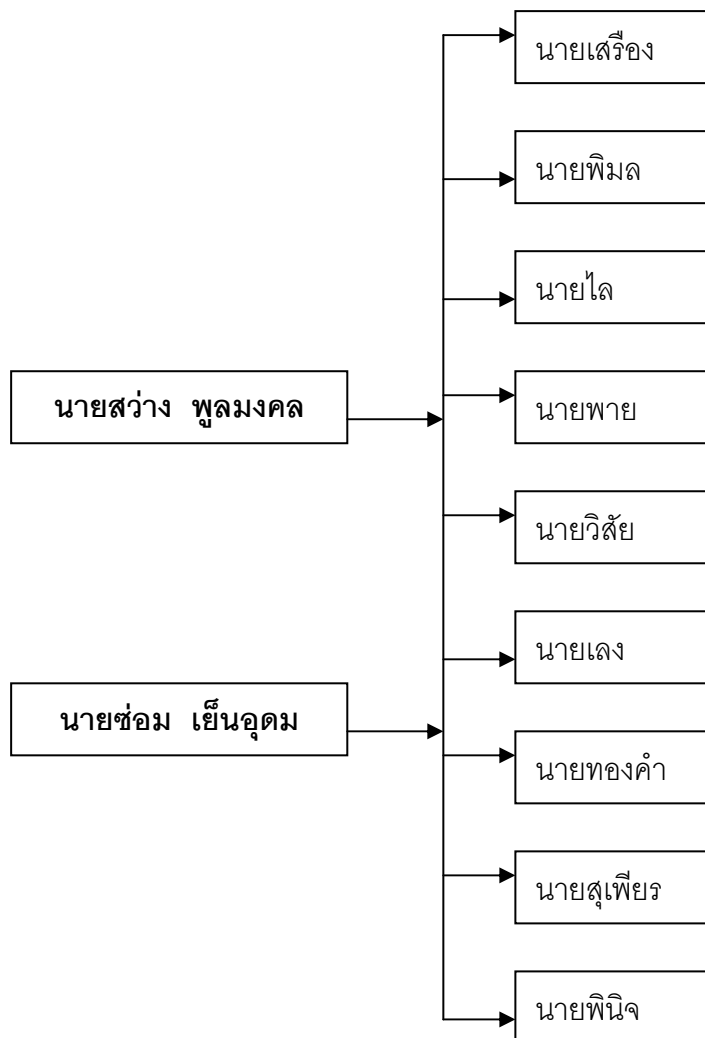
วงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วมีการสืบทอดทางด้านดนตรีอย่างต่อเนื่อง และเข้มแข็งมากกว่า 40 ปี ซึ่งก่อตั้งโดยนายสว่าง พูลมงคล (เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ.2534) และ นายช่อมเย็นอุดม ซึ่งได้ไปศึกษาการบรณเฑาะว์มโหรีจากครูมโหรีชาวเขมรที่ ตำบลสวายจิก อำเภอทมิฬ จังหวัดบันเตียเมียนเจย ราชอาณาจักรกัมพูชา และได้ก่อตั้งวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลางขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยมีนายสว่าง พูลมงคลเป็นหัวหน้าวง ฝึกซ้อมดนตรีให้กับสมาชิกในวงร่วมกับนายช่อมเย็นอุดม แต่เดิมฝึกซ้อมกันในช่วงเวลากลางคืนตั้งแต่เวลา 19.00 น. เป็นต้นไป เนื่องจากอาชีพหลักนักดนตรีในวงส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา จึงอาศัยฝึกซ้อมในช่วงเวลากลางคืนหลังจากเสร็จงานประจำแล้ว โดยที่ผู้เรียนจะต้องเริ่มเรียนโดยการท่องโน้ตเพลงให้ได้เสียก่อน จากนั้นจึงเริ่มฝึกบรณเฑาะว์เครื่องดนตรีที่

ตนเองเลือก เพลงที่ใช้ฝึกหัดเป็นเพลงแรก คือเพลงอาเร และเพลงอมตุ๊ก เมื่อคล่องแล้วจึงหัดเพลงอื่น ๆ ต่อไป และในปัจจุบันทายาทรุ่นลูกหลานยังสืบสานและศึกษาวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง มีการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านให้กับเยาวชนในรุ่นหลัง เปิดรับสมัครเยาวชนในชุมชนมาศึกษาฝึกซ้อมมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางอย่างต่อเนื่อง โดยมีชุมชน และผู้ใหญ่บ้านให้การสนับสนุน ส่งเสริมอนุรักษ์ สืบทอดจนมาถึงปัจจุบัน

สายตระกูลนายสว่าง พูลมงคล

สายศิษย์

3. ข้อมูลที่ได้มาจะทำการวิเคราะห์หาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

โดยใช้ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรมของ รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์ ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 อยู่อย่างไทย

ลักษณะความเป็นอยู่ของชาวหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เป็นสังคมเกษตร มีการหาเลี้ยงชีพ โดยการประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาเป็นหลัก กล่าวได้ว่าสังคมของชาวหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เป็นสังคมชนบท เนื่องจากพื้นที่ทำกินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตร ประชาชนในชุมชนยังมีวิถีชีวิตที่ดำเนินไปตามแนวทางดั้งเดิม มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเกี่ยวพันกันเป็นเครือญาติ ลักษณะครอบครัวประกอบด้วยครอบครัวลักษณะต่างๆ มีทั้งครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย บางบ้านมีหลายครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัดประชาชนส่วนใหญ่จะปลูกบ้านใกล้ๆ ญาติพี่น้องของตน มีการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ภูมิปัญญาต่างๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เห็นได้จากการที่นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว มีการสืบทอดทางด้านดนตรีจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสามารถประกอบเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง รวมทั้งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ สภาพเศรษฐกิจชาวบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ มีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประชากรในหมู่บ้านปางกลางนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95 โดยประกอบศาสนกิจอย่างเคร่งครัดทุกเทศกาลงานบุญ นักดนตรีมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จึงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตร

ภาพประกอบ 37 ไร่นาหมู่บ้านปางกลาง

3.2 ใฝ่ใจศึกษา

นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีการศึกษาดนตรีมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบแบบแผน แต่เดิมใช้ระบบการเรียนรู้แบบท่องจำ และได้พัฒนามาใช้นิตในการเรียนดนตรี โดยนายสว่าง พูลมงคล และนายซ่อม เย็นอุดม ได้พยายามไปศึกษาเพลงมโหรีจากครูดนตรีชาวเขมร ที่ตำบลสวายจิก อำเภอทมิฬขันธ์ จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา และนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในวงอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกเป็นนิต ให้สมาชิกในวงท่องนิตก่อน เมื่อคล่องแล้วจึงลงมือปฏิบัติเครื่องดนตรี โดยมีการเรียนและฝึกซ้อมเป็นประจำทุกวัน ในช่วงกลางคืนหลังจากเสร็จงานประจำของสมาชิกในวง ซึ่งในปัจจุบัน สมาชิกในวงพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางยังถือปฏิบัติกันสืบมา มีการฝึกซ้อม ต่อเพลงอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่สู่เยาวชนในหมู่บ้าน เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง

3.3 เสาะหาความรู้

นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีการนำเพลงไทยเข้ามาบรรเลงเพิ่มเติม นอกเหนือจากเพลงมโหรีดั้งเดิมของวงแล้ว มีการเสาะหาความรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้กับวงเสมอ และพัฒนางวงมโหรี ให้มีมาตรฐาน มีการนำระบบโน้ตมาใช้เพื่อให้สะดวกในการถ่ายทอด ซึ่งต่างจากวงมโหรีพื้นบ้านวงอื่นๆ ที่มีการเรียนรู้ด้วยวิธีการจำเสียงเพียงอย่างเดียว อีกทั้งสมาชิกนักดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีการฝึกซ้อมอยู่เสมอสม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดความชำนาญ และองค์ความรู้ใหม่ๆ เป็นประจำ

3.4 เข้าสู่ค่านิยม

ค่านิยมที่วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คือการไหว้ครูก่อนการบรรเลง ซึ่งเชื่อว่าเป็นการรักษาธรรมเนียมทางด้านดนตรี ใช้ดอกไม้ธูปเทียน จัดเป็นชั้น 5 เหล้า บุหรี่ เงิน 12 บาท ผ้าขาว 5 ผืน จัดใส่จานเป็นเครื่องกำนัล กล่าวคำบูชาครูบอกกล่าวพระรัตนตรัย และเจ้าที่เจ้าทาง ก่อนการบรรเลง เพื่อให้บรรเลงได้ไม่ผิดเพี้ยน ป้องกันสิ่งไม่ดี บรรเลงได้อย่างราบรื่นตลอดงาน แต่ถ้าหากไม่ทำการบูชาครูก่อนการบรรเลงนั้น จะทำให้เกิดเหตุที่ไม่ดี เกิดการเจ็บป่วย ผิดปกติของร่างกาย ความไม่สบายใจ ขัดข้องต่อการดำเนินชีวิต ความเชื่อเหล่านี้เป็นค่านิยมที่แสดงให้เห็นว่าวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บ่งบอกถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ มีความเคร่งครัดในประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมา ทำให้นักดนตรีในวงมโหรี และชุมชนหมู่บ้านความสำนึกในวัฒนธรรมดนตรีของตน ส่งผลให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

ภาพประกอบ 38 พิธีเครื่องกำนัลไหว้ครู

3.5 สร้างสมอุดมการณ์

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง เป็นวงที่สร้างสมอุดมการณ์ ในการบรรเลงมีความมุ่งมั่นที่จะรักษาประเพณีการเล่นดนตรี แบบโบราณที่ได้สืบทอดมา นักดนตรีเห็นคุณค่า และความสำคัญของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จากนั้นจึงขยายสู่เยาวชนรุ่นหลัง มีระบบการถ่ายทอด ทำให้เยาวชนมีความภาคภูมิใจในการแสดงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ตระหนักถึงความสำคัญของวงมโหรี มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนา ส่งเสริมให้วงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลางเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป มีการเข้าร่วมกิจกรรม และประเพณีทางศาสนาเสมอมา มีความพัฒนาฝีมือ มีน้ำใจถ่ายทอดภูมิปัญญา และอุดมการณ์สู่เยาวชนรุ่นหลัง ทำให้วัฒนธรรมวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จะคงอยู่ด้วยการรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้

3.6 สืบสานวัฒนธรรม

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ได้สืบสานวัฒนธรรมดนตรี มีการผสมผสานดนตรีเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเชื่อทางพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการนำวงมโหรีเข้าร่วมในกิจกรรมงานบุญต่างๆ ของชุมชน ในแต่ละเทศกาล เช่น งานพิธีบูชาแม่มีวด ประเพณีวันทำบุญหมู่บ้าน ประเพณีสงกรานต์ แห่พระทราย ประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลเข้าพรรษา ประเพณีทำบุญสารท ประเพณีการบรรเลงมโหรีทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน ประเพณีออกพรรษา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานบวชนาค งานมงคลสมรส งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เหล่านี้เป็นการแสดงสืบสานวัฒนธรรมของชาวบ้านปางกลาง ที่ชัดเจนและเข้มแข็ง มีค่านิยมที่ดีในการดำรงชีวิต พึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันในสังคมชนบท สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามัคคี

ภาพประกอบ 39 การบรรเลงงานทำบุญหมู่บ้าน

3.7 จดจำประเพณี

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง ได้พบว่า ชาวบ้านปางกลางยังคงรักษาประเพณีที่ดีงามไว้ มีประเพณีแบบผสมผสาน มีทั้งประเพณีท้องถิ่น ประเพณีของชาติ และพุทธศาสนา ผสมผสานกันไป

ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น ประเพณีบุญสงกรานต์ ประเพณีทำบุญกลางบ้าน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีการบรรเลงมโหรีทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน ประเพณีออกพรรษา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานบวชนาค งานบุญเทศน์มหาชาติ ซึ่งนิยมนำวงมโหรีพื้นบ้านเข้าไปร่วมบรรเลง

ประเพณีบูชาแม่มีวด เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ความผิดปกติของร่างกายความไม่สบายใจ ข้อขัดข้องของการดำเนินชีวิต มีการเริ่มต้นจากการเสี่ยงทายกับแม่หมอเพื่อให้ทราบว่าการรักษาอาการเจ็บป่วยจะต้องแก้ไขด้วยการทำพิธีบูชาเทพประจำตัวของผู้ป่วย ผู้เกี่ยวข้องในครอบครัวและชุมชน จะช่วยกันตั้งปะรำพิธีบูชาเทพขึ้น โดยนำโคมครูและเครื่องบูชาครูเข้าร่วมในพิธี โดยมีวงมโหรีเล่นประกอบพิธีบูชา บรรเลงเพลงบูชาครู และเพลงต่างๆ จนกระทั่งมีการประทับทรง เพื่อบอกความต้องการให้แก้ไข หากแก้ไขถูกต้องก็จะหายจากการเจ็บป่วย ประเพณีในเรื่องพิธีบูชาแม่มีวดที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นพิธีกรรมที่แสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษ

วงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลางได้จดจำประเพณี และเรียนรู้การนำดนตรีร่วมประกอบพิธีกรรมของแต่ละประเพณีตามแบบโบราณ กับครูบาอาจารย์ที่สั่งสอนมา ทำให้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม เสียงดนตรีมีส่วนสร้างความศรัทธาให้กับประเพณี และพิธีกรรมนั้นๆ สืบมา

ภาพประกอบ 40 ศาลประจำหมู่บ้านปางกลาง

3.8 ของดีศาสนา

ในหมู่บ้านปางกลางนับถือศาสนาพุทธ มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีวิถีชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา จะเห็นได้จากการร่วมทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และเทศกาลต่างๆ อยู่เสมอ โดยมีวงดนตรีหมู่บ้านปางกลางเข้าไปร่วมในพิธีกรรม สร้างความศรัทธา และเชื่อมั่นในศาสนา ให้แก่ชุมชนหมู่บ้านปางกลาง เช่น ในช่วงเข้าพรรษา วงมโหรีจะไปบรรเลงถวายพระทุกวันพระตลอดช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน นอกจากนี้วงมโหรีพื้นบ้านปางกลางยังนำวงดนตรีเข้าร่วมในงานประเพณีสำคัญทางศาสนาอื่นๆ เช่น งานออกพรรษา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานบวชนาค งานบุญเทศน์มหาชาติ ซึ่งนิยมนำวงมโหรีพื้นบ้านเข้าไปร่วมบรรเลง ดังนั้นศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านปางกลาง ทำให้สภาวะใจเกิดความสุข สงบร่มเย็น มีความสุขในการทำมาหากิน และสืบทอดความเชื่ออย่างเข้มแข็งสืบต่อไป

จากคุณลักษณะ 8 ประการซึ่งประกอบด้วย อยู่อย่างไทย ใฝ่ใจศึกษา เสาะหาความรู้ เข้าสู่ค่านิยม สัมผัสอุดมการณ์ สืบสานวัฒนธรรม จัดจำประเพณี ของดีศาสนา เป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ผลจากการวิเคราะห์สรุปว่า วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมอยู่พร้อมมูล แต่ในกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ต้องมีการปรับตัวพัฒนาง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในวัฒนธรรมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้ดำเนินมาเป็นลำดับ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทราบถึงประวัติความเป็นมา นักดนตรี พิธีกรรมก่อนการบรรเลง เครื่องดนตรี เพลงที่ใช้ในการบรรเลง โอกาสในการบรรเลง การสืบทอด ของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
2. ทราบถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

การศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทางมานุษยวิทยา โดยใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นหลักและการศึกษาทางเอกสาร (Document Research) เป็นส่วนประกอบเพื่อนำข้อมูลมาประมวลให้ได้ข้อมูลภาพรวม (Holistic) และเชื่อถือได้ (Reliability) โดยผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ได้แก่บทความทางวิชาการ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ต่างๆ

เมื่อได้ข้อมูลทางเอกสารและข้อมูลทางภาคสนามแล้วผู้วิจัยได้จัดแยกประเภทข้อมูลและทำการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว
 - 1.2 ประวัติความเป็นมาอำเภอตาพระยา
 - 1.3 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
 - 1.4 ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
2. องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว
 - 2.1 นักดนตรี
 - 2.2 พิธีกรรมก่อนการบรรเลง
 - 2.3 เครื่องดนตรี
 - 2.4 เพลงที่ใช้ในการบรรเลง
 - 2.5 โอกาสในการบรรเลง
 - 2.6 การสืบทอด
3. ข้อมูลที่ได้มาจะทำการวิเคราะห์หาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม โดยใช้ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรมของ รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์ ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้
 1. อยู่อย่างไทย
 2. ใส่ใจศึกษา
 3. เสาะหาความรู้
 4. เข้าสู่ค่านิยม
 5. สร้างสมอุดมการณ์
 6. สืบสานวัฒนธรรม
 7. จดจำประเพณี
 8. ของดีศาสนา

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำมาเรียบเรียงในรูปแบบของการพรรณนาบรรยายเป็นความเรียงและสรุปเป็นรายงานการวิจัยดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยสรุปผลได้เป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

1.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่ 74 ในพื้นที่ภาคตะวันออก มีพื้นที่ด้านทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดปราจีนบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์และประเทศกัมพูชา ทิศตะวันตกติดต่อกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดจันทบุรี ด้วยจังหวัดสระแก้วมีพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ในการ เคลื่อนย้ายประชากรมาจากหลายพื้นที่ และหลายจังหวัด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเส้นทาง การเดินทางในการรบเพื่อรวบรวมดินแดนมีการต่อสู้การเคลื่อนย้ายเชลยศึก รวมทั้งการถอยร่นของชน พื้นเมืองพื้นที่ชายแดน และการเคลื่อนย้ายถิ่นเพื่อตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ จังหวัดสระแก้วมีชนเชื้อสายต่างๆ พูดภาษาถิ่นหลายภาษาได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาลาว ภาษาย้อ ภาษาโคราช ภาษาจีน

1.2 ประวัติอำเภอตาพระยา

อำเภอตาพระยา เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสระแก้ว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของตัวจังหวัด ระยะทางห่างประมาณ 100 กิโลเมตร จัดเป็นอำเภอชายแดนด้านตะวันออกของ ประเทศไทย โดยมีแนวเขตแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ที่ว่าการอำเภอตาพระยาอยู่ห่างจาก พรหมแดนประเทศกัมพูชาประมาณ 5 กิโลเมตร ตรงหลักเขตที่ 35 อำเภอตาพระยามีเนื้อที่ประมาณ 862.9 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอโนนแดง จังหวัดบุรีรัมย์และอำเภอครบุรี จังหวัด นครราชสีมา ทิศใต้ติดต่อกับกิ่งอำเภอโคกสูง ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดบันเตเมียนเจย ประเทศ กัมพูชา ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอวัฒนานคร อำเภอตาพระยาแบ่งการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลตาพระยา ตำบลทัพราช ตำบลทัพไทย ตำบลโคกลาน และตำบลทัพเสด็จ มี สุขาภิบาล 1 แห่ง คือ สุขาภิบาลตาพระยา มีประชากร 4,130 คน และมีการองค์การบริหารส่วนตำบล 5 แห่ง

1.3 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางกลาง ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

บ้านปางกลางเป็นป่าที่ชาวบ้านเรียกกันว่าโคกหนองปางกลาง ต่อมาปี พ.ศ. 2495 ได้มี กลุ่มโจรเขมรเข้ามาปล้นบ้านตาพระยา ได้ต้อน โคกระบือ และทรัพย์สินอื่นๆ ไปจนหมดและได้รับความเดือดร้อน นายแคน, นายแวน, บุตรคง สองพี่น้อง นายอุ่ม สุดทอง ไม่มีโคกระบือใช้ทำนา จึงได้ ไปบุกเบิกจับจองพื้นที่ในหมู่บ้านปางกลางเพื่อทำมาหากิน และตั้งถิ่นฐานต่อมาชาวบ้านตาพระยา ได้ ย้ายเข้าไปสร้างที่อยู่อาศัยจำนวน 15 ครอบครัว ขึ้นอยู่กับบ้านตาพระยา หมู่ที่ 1 จนกระทั่งปี พ.ศ.

2510 อำเภอตาพระยาจึงได้แต่งตั้ง นายช่อม เย็นอุดม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตาพระยา เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ถึงปี พ.ศ.2521 อำเภอตาพระยาจึงประกาศจัดตั้งหมู่บ้าน ขึ้นมาใหม่และพร้อมกับตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านปางกลาง โดยมีนายรัตน์ ศรีสวัสดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านปางบางมีอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์เช่น โค กระบือ และรับจ้าง

1.4 ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

มโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ก่อตั้งโดยนายสว่าง พูลมวงคล (เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ.2534) และนายช่อม เย็นอุดม ซึ่งได้ไปศึกษาการบรรเลงมโหรีจากครูมโหรีชาวเขมรที่ตำบลสวายจิก อำเภอทมิฬ จังหวัดบันเตียเมียนเซิน (บันทายมีชัย) ราชอาณาจักรกัมพูชา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2510 นายสว่าง พูลมวงคล และนายช่อม เย็นอุดม ก่อตั้งวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วขึ้นโดยมีนายสว่าง พูลมวงคลเป็นหัวหน้าวงรวบรวมสมาชิกภายในหมู่บ้านปางกลางและลูกหลานนำมาฝึกหัดมโหรีจนสามารถออกแสดงในงานพิธีต่างๆ ได้ หลังจากนั้นนายสว่าง พูลมวงคลเสียชีวิตไปเมื่อปี พ.ศ. 2534 นายช่อม เย็นอุดมได้เป็นหัวหน้าวงต่อมาแต่เนื่องจากปัจจุบันชรามากแล้วจึงให้นายเสรี พูลมวงคล เป็นหัวหน้าวงและบริหารจัดการวงมโหรี โดยได้รับความสนับสนุนจากชุมชนและผู้ใหญ่บุญจีน เกตุพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านปางกลาง

ตอนที่ 2 องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว

2.1 นักดนตรี

นักดนตรีในวงหมู่บ้านปางกลางจังหวัดสระแก้วมีจำนวน 10 คน มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือญาติ มีนายเสรี พูลมวงคล เป็นหัวหน้าวง นายช่อม เย็นอุดม เป็นครูผู้ฝึกซ้อม นักดนตรีในวงหมู่บ้านปางกลางนี้มีอาชีพหลักในการทำการเกษตร เล่นดนตรีเป็นอาชีพเสริม และยังมีการสืบทอดให้กับเยาวชนรุ่นลูกหลานของหมู่บ้าน

2.2 พิธีกรรมก่อนการบรรเลง

นักดนตรีมีความเชื่อในเรื่องพิธีการไหว้ครู เพื่อช่วยเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในการบรรเลงก่อนการบรรเลงเจ้าภาพจะนำเครื่องกำนัลมามอบให้กับหัวหน้าวงเพื่อทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลงเพื่อเป็นการบูชาและบอกกล่าวครูอาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ให้เกิดความเป็นสิริมงคลโดยมีเครื่องกำนัลบูชาครูดนตรี ดังนี้ กรวยดอกไม้ ธูป เทียน จัดเป็นขันห้า ผ้าขาว 5 ผืน เหล้า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง เงิน 12 บาท น้ำมัน 1 ขัน

2.3 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า เป็นหลัก เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงมีดังนี้

โตรวกลาง หรือชอกกลาง 1 คัน โตรวแซ หรือด้วง 1 คัน โตรวอุ หรือชอกอุ 1 คัน จะเข้ 1 ตัว ขิม 1 ตัว โขย หรือขลุ่ย 1 เลา สโกว หรือโชน 1 ใบ ฉิ่ง 1 คู่ และ ฉาบเล็ก 1 คู่

2.4 เพลงที่ใช้ในการบรรเลง

บทเพลงวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่เป็นการฝึกหัด ต่อๆ กันมา มีการบันทึกเป็นโน้ตตัวเลขในบางเพลง เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้านในปัจจุบัน มีทั้งเพลงมโหรีดั้งเดิม เช่น เพลงอาเล เพลงอมตุ๊ก เพลงไวตะโล๊ป และเพลงไทยเดิม เช่น เพลงสืงวล เพลงแสงเทียน(ลาวเสียงเทียน) ลอยกระทง

2.5 โอกาส ในการบรรเลง

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลงของวงจะเกี่ยวข้องกับประเพณีในแต่ละเทศกาลของชาวบ้านปางกลาง ซึ่งจะมีโอกาสในการบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้านดังนี้ ประเพณีวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน มีการโยงสายสิญจน์ไปทั่วหมู่บ้าน งานพิธีบูชาแม่มีวด ประเพณีวันทำบุญหมู่บ้าน ประเพณีสงกรานต์ แห่งพระทรายเข้าวัด ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีทำบุญสารท (แซนโดนตา)หรือประเพณีทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ประเพณีการบรรเลงมโหรีถวายพระทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษา ณ วัดตาพระยา อำเภอตาพระยา ประเพณีออกพรรษา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานบวช งานมงคลสมรส งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ

2.6 การสืบทอด

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้วมีการสืบทอดทางด้านดนตรีอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็งมากกว่า 40 ปี ซึ่งก่อตั้งโดยนายสว่าง พูลมงคล และนายช่อม เย็นอุดม ซึ่งได้ไปศึกษาการบรรเลงมโหรีจากครูมโหรีชาวเขมรที่ ตำบลสวายจิก อำเภอทมิฬ จังหวัดบันเตียเมียนันชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา และได้ก่อตั้งวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลางขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยมีนายสว่าง พูลมงคลเป็นหัวหน้าวง ฝึกซ้อมดนตรีให้กับสมาชิกในวงร่วมกับนายช่อม เย็นอุดม เพลงที่ใช้ฝึกหัดเป็นเพลงแรก คือเพลงอาเร และเพลงอมตุ๊ก เมื่อคล่องแล้วจึงหัดเพลงอื่น ๆ ต่อไป ในปัจจุบันทายาทรุ่นลูกหลานยังสืบสานและศึกษาวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง มีการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านให้กับเยาวชนในรุ่นหลัง เปิดรับสมัครเยาวชนในชุมชนมาศึกษาฝึกซ้อมมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางอย่างต่อเนื่อง โดยมีชุมชน และผู้ใหญ่บ้านให้การสนับสนุน ส่งเสริมอนุรักษ์ สืบทอด

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์หาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

โดยใช้ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรมของ รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์ ซึ่งสามารถสรุปตามหัวข้อได้ดังนี้ลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 อยู่อย่างไทย

หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เป็นสังคมเกษตร มีการหาเลี้ยงชีพ โดยการประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาเป็นหลัก ชุมชนยังมีวิถีชีวิตที่ดำเนินไปตามแนวทางดั้งเดิม มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเกี่ยวพันกันเป็นเครือญาติ ลักษณะครอบครัวประกอบด้วยครอบครัวลักษณะต่างๆ มีทั้งครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย บางบ้านมีหลายครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัด ประชาชนส่วนใหญ่จะปลูกบ้านใกล้ๆ ญาติพี่น้องของตน มีการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ภูมิปัญญาต่าง ๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เห็นได้จากการที่นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว มีการสืบทอดทางด้านดนตรีจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสามารถประกอบเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง รวมทั้งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จึงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตร

3.2 ใฝ่ใจศึกษา

นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีการศึกษาดนตรีมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบแบบแผน แต่เดิมใช้ระบบการเรียนรู้แบบท่องจำ และได้พัฒนามาใช้นวัตกรรมในการเรียนดนตรี โดยนายสว่าง พูลมงคล และนายช่อม เย็นอุดม ได้พยายามไปศึกษาเพลงมโหรีจากครูดนตรีชาวเขมร ที่จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา และนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในวงอย่างเป็นระบบ ฝึกซ้อมเป็นประจำทุกวัน ยังถือปฏิบัติกันสืบมา มีการฝึกซ้อม ต่อเพลงอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่สู่เยาวชนในหมู่บ้าน เป็นการอนุรักษ์การและสืบทอดวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง

3.3 เสาะหาความรู้

นักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีการนำเพลงไทยเข้ามาบรรเลงเพิ่มเติม นอกเหนือจากเพลงมโหรีดั้งเดิมของวงแล้ว มีการเสาะหาความรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้กับวงเสมอ และพัฒนางวงมโหรี ให้มีมาตรฐาน มีการนำระบบโน้ตมาใช้เพื่อให้สะดวกในการถ่ายทอด มีการฝึกซ้อมอยู่สม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดความชำนาญ และเกิดองค์ความรู้ใหม่ขึ้น

3.4 เข้าสู่ค่านิยม

ค่านิยมที่วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คือการไหว้ครูก่อนการบรรเลง ซึ่งเชื่อว่าเป็นการรักษาธรรมเนียมทางด้านดนตรี ใช้ดอกไม้ธูปเทียน จัดเป็นชั้น 5 เหล้า บุหรี่ เงิน 12 บาท ผ้าขาว 5 ผืน จัดใส่จานเป็นเครื่องกำนัล กล่าวคำบูชาครูบอกกล่าวพระรัตนตรัย และเจ้าที่เจ้าทาง ความเชื่อเหล่านี้เป็นค่านิยมที่แสดงให้เห็นว่าวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีวิถี

ชีวิตที่ผูกพันกับศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บ่งบอกถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ มีความสำนึกในวัฒนธรรมดนตรีของตน ส่งผลให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

3.5 สร้างสมอุดมการณ์

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง เป็นวงที่สร้างสมอุดมการณ์ ในการบรรเลงมีความมุ่งมั่นที่จะรักษาประเพณีการเล่นดนตรี แบบโบราณที่ได้สืบทอดมา นักดนตรีเห็นคุณค่า และมีความสำคัญ มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนา ส่งเสริมให้วงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลางเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป มีการเข้าร่วมกิจกรรม และประเพณีทางศาสนาเสมอมา มีความพัฒนาฝีมือ มีน้ำใจถ่ายทอดภูมิปัญญา และอุดมการณ์สู่เยาวชนรุ่นหลัง ทำให้วัฒนธรรมวงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลาง จะคงอยู่ด้วยการรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้

3.6 สืบสานวัฒนธรรม

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ได้สืบสานวัฒนธรรมดนตรี มีการผสมผสานดนตรีเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเชื่อทางพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการนำวงมโหรีเข้าร่วมในกิจกรรมงานบุญต่างๆ ของชุมชน ในแต่ละเทศกาล เป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชาวบ้านปางกลาง ที่ชัดเจนและเข้มแข็ง มีค่านิยมที่ดีในการดำรงชีวิต พึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันในสังคมชนบท สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามัคคีในวัฒนธรรม

3.7 จดจำประเพณี

ชาวบ้านปางกลางยังคงรักษาประเพณีที่ดีงามไว้ มีประเพณีแบบผสมผสาน มีทั้งประเพณีท้องถิ่น ประเพณีของชาติ และพุทธศาสนา ผสมผสานกันไป

ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น ประเพณีบุญสงกรานต์ ประเพณีทำบุญกลางบ้าน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีการบรรเลงมโหรีทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน ประเพณีออกพรรษา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานบวชนาค งานบุญเทศน์มหาชาติ ซึ่งนิยมนำวงมโหรีพื้นบ้านเข้าไปร่วมบรรเลง

ประเพณีบูชาแม่มีวด เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ความผิดปกติของร่างกายความไม่สบายใจ ข้อขัดข้องของการดำเนินชีวิต พิธีบูชาแม่มีวดที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นพิธีกรรมที่แสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษ

วงมโหรีพื้นบ้านหมู่บ้านปางกลางได้จดจำประเพณี และเรียนรู้การนำดนตรีร่วมประกอบพิธีกรรมของแต่ละประเพณีตามแบบโบราณ ทำให้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม เสียงดนตรีมีส่วนสร้างความศรัทธาให้กับประเพณี และพิธีกรรมนั้นๆ สืบมา

3.8 ของดีศาสนา

ในหมู่บ้านปางกลางนับถือศาสนาพุทธ มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีวิถีชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา จะเห็นได้จากการร่วมทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และเทศกาลต่างๆ อยู่เสมอ โดยมีวงดนตรีหมู่บ้านปางกลางเข้าไปร่วมในพิธีกรรม สร้างความศรัทธา และเชื่อมั่นในศาสนา ให้แก่ชุมชนหมู่บ้านปางกลาง ดังนั้นศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านปางกลาง ทำให้สภาวะใจเกิดความสุข สงบร่มเย็น มีความสุขในการทำมาค้าขาย และสืบทอดความเชื่ออย่างเข้มแข็งสืบไป

อภิปรายผล

วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ปัจจุบันโอกาสในการแสดงต่างๆ ลดน้อยลงอันเนื่องมาจากการเสื่อมความนิยมของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะไปให้ความนิยมวงดนตรีประเภทประยุกต์ เนื่องจากมีความสนุกสนานเร้าใจมากกว่า และมีค่าใช้จ่ายสูง จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้คนในสังคมต้องอนุรักษ์และเผยแพร่วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ให้เป็นที่แพร่หลายซึ่งหากขาดการส่งเสริมและพัฒนาอย่างจริงจัง วงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ก็อาจสูญหายไปอย่างแน่นอน ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริม ปัจจุบันวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง มีความมุ่งมั่นที่จะดำรงรักษาประเพณีการบรรเลงดนตรีมโหรีพื้นบ้านที่ดั้งเดิม และมีอุดมการณ์ที่จะบรรเลงดนตรีอย่างสุจริตและไม่ละทิ้งจารีตแบบโบราณ ทำให้เป็นคณะที่นิยมอยู่ในปัจจุบันแม้ว่าวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ยังมีนักดนตรีที่น้อยอยู่ ซึ่งมีอายุมากขึ้นเรื่อยๆ และมีความต้องการให้มีผู้สืบทอดบรรเลงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง อย่างจริงจัง แม้แต่ลูกหลานของนักดนตรีวงมโหรีเองในยุคปัจจุบันก็ไม่ค่อยฝึกหัด โดยให้เหตุผลว่าบรรเลงยากและไม่ทันสมัย การประดิษฐ์เครื่องดนตรี ซึ่งชาวบ้านเคยประดิษฐ์ขึ้นมาเองก็มีผู้สืบทอดน้อยลง เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงก็มีสภาพทรุดโทรม ซึ่งชาวบ้านก็ซ่อมแซมกันเองโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น นอกจากนี้งานในการแสดงก็ลดน้อยลง เพลงที่ใช้บรรเลงเป็นการฝึกหัดต่อๆ กันมา มีการบันทึกโน้ตบ้างเป็นบางเพลง เพลงโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการจำจึงไม่ทราบได้ว่าถูกต้องมากน้อยเพียงใด เพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ปัจจุบันมีการนำเพลงไทยเดิมและเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการบรรเลงด้วย การบรรเลงในบางโอกาสได้นำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลง เช่น กลองชุด ซึ่งอาจทำให้เพลงมโหรีพื้นบ้านเก่าๆ สูญหายไป จากสาเหตุดังกล่าว ควรพัฒนาและส่งเสริม โดยเปิดสอนวิชาดนตรีพื้นบ้านให้นักเรียนในท้องถิ่น และผู้ที่สนใจ โดยเชิญนักดนตรีมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลางเป็นวิทยากรในการฝึกหัดดนตรี ควรมีการบันทึกเทป วีดีโอเทป การบรรเลงวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้เป็นที่ยุติมากขึ้น หน่วยงานของรัฐ และองค์กรท้องถิ่นควรจัดให้มีการแสดง

มโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ในเทศกาลงานบุญต่างๆ เพื่อให้สมาชิกในวงมโหรีพื้นบ้านมีรายได้ และควรจัดให้มีการประกวดวงมโหรีพื้นบ้านในระดับต่างๆ เช่น ระดับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชน และบุคคลทั่วไปเห็นความสำคัญ

จากการที่ได้ศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว คงเป็นประโยชน์สำหรับการเผยแพร่ และศึกษาดนตรีพื้นบ้านประเภทนี้ เป็นการอนุรักษ์ดนตรีมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง ให้สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สามารถทำการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน คณะอื่นๆ ในจังหวัดสระแก้ว ในด้านการศึกษา วัฒนธรรมดนตรีและสังคม
2. สามารถศึกษาดนตรีประกอบการละเล่นพื้นบ้านของ หมู่บ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น รำโปรยดอกไม้ เลื่อมสะโตก อาลัย รำอันเร
3. สามารถศึกษาพิธีกรรมและดนตรีประกอบพิธีกรรมอื่นๆ ของชาวบ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว เช่น พิธีบูชาแม่ม้าว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล เกตุศิริ. (2527) .เพลงดนตรีและการละเล่นพื้นบ้าน. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมืองสุรินทร์. สุรินทร์ : วิทยาลัยครูสุรินทร์.
- กรมศิลปากร. (2545). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัด สระแก้ว. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากรการพิมพ์.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2532) .การวิเคราะห์รูปแบบพื้นบ้าน. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ 11 (2).
- . (2540) .พื้นฐานทางมานุษยวิทยาควิทยาภาควัฒนธรรม. (เอกสารการสอน). คณะ ศิลปกรรมศาสตร์.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2536) .เพลงพื้นบ้าน. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 12 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา.
- เครือจิต ศรีบุญนาถ. (2534) .การพ้องร่าของชาวไทยเขมร ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2535). การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ:เจ้าพระยาการพิมพ์
- จุมพล หนีพวนิช. (2526) .สังคมและวัฒนธรรม. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับสังคม หน่วยที่ 1 – 15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. (2538) .วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน. ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- . (2530). สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประกอบ ผลงาม. (2538). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิเชษฐ มากช่วย. (2533). การอนุรักษ์และปรับตัววัฒนธรรมให้เข้ากับสมัย.ใน เอกสารการประชุมใหญ่ สามัญประจำปี 2533 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.กรุงเทพฯ:สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- พรรณราย คำโสภา. (2541). การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึม ของหมู่บ้านดงมัน. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยาควิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณศิริ จุลกาฬ. (2542). ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีไทยในตำบลบางปลา : กรณีศึกษา ดนตรีไทยในคณะชุดประเสริฐ. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยาควิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2527). *ดนตรีวิจักษ์ณ์ความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : บริษัทเกียรติธุรกิจ.

ภูมิจิต เรืองเดช. (2526). *กันตรึมเพลงพื้นบ้านของชาวไทย – เขมรในจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ :

กรมการฝึกหัดครู.

รัชนีกร เศรษฐ์. (2532). *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2525). *พื้นบ้านพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2527). *เพลงและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์สยามการพิมพ์.

สุมาลี นิมนานุภาพ. (2535). *ดนตรีวิจักษ์ณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). *ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ : มติชน.

สุพัตรา สุภาพ. (2518). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สุริยา รัตนกุล. (2538). *น่านาภาษาในเอเชียอาคเนย์*. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์สหธรรมมิก จำกัด.

อนุমানราชธน, พระยา. (2515). *ชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณาการ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2525). *วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก
ประมวลภาพ

ภาพหมู่บ้านปางกลาง

ภาพสภาพแวดล้อมหมู่บ้านปางกลาง

ภาพการเตรียมกำนัลไหว้ครูและการไหว้ครูก่อนการบรรเลง

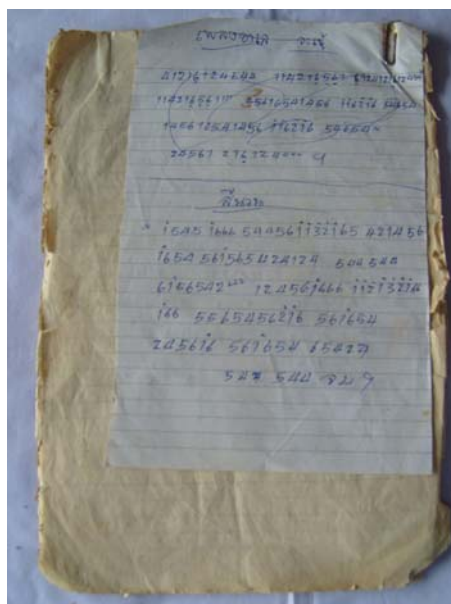
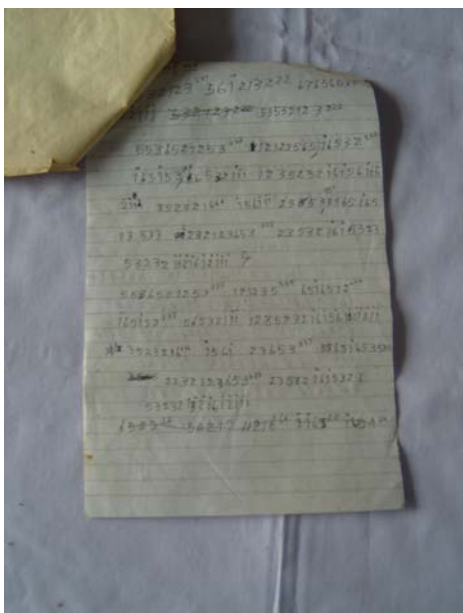
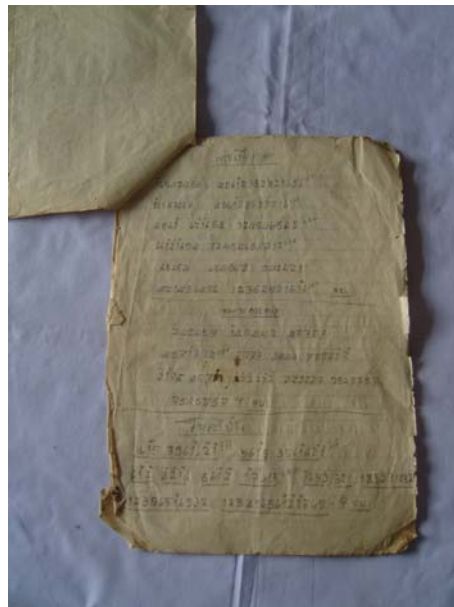
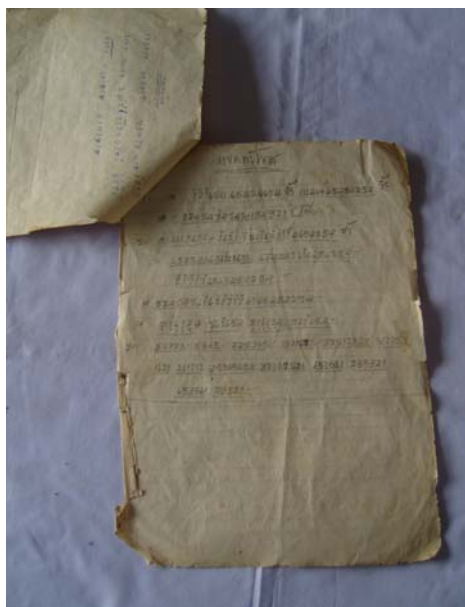
ภาพขณะเก็บข้อมูล

ภาพขณะการบรรเลง

ภาพการบันทึกโน้ตของวงมโหรีพื้นบ้าน หมู่บ้านปางกลาง

ប្រមាណជួរជ័យ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายปรภากร เกาะงาม
วันเดือนปีเกิด	15 เมษายน 2521
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	511 หมู่ 10 ตำบลวัฒนา อำเภอวัฒนา จังหวัดสระแก้ว
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครูรับเงินเดือนในอัตราระดับ 1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดบำเพ็ญเหนือ เลขที่ 26 หมู่ 14 แขวงมีนบุรี สำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2533	ประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนศรีวัฒนาวิทยา อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
พ.ศ. 2539	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
พ.ศ. 2543	ปริญญาตรี การศึกษาระดับบัณฑิต วิชาเอกดุริยางคศาสตร์ไทย คณะศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2551	ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ